

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra bohemistiky

SLOVOTVORNÉ ADAPTACE ANGLICISMŮ V ODBORNÉ IT SLOVNÍ ZÁSOBĚ

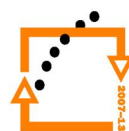
WORD-FORMATION ADAPTATIONS OF ANGLICISMS
IN CZECH IT-RELATED TECHNICAL VOCABULARY

Bakalářská diplomová práce

Anna Kadlecová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Božena Bednaříková, Ph. D.

Olomouc 2010

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Bohemistika – obor pro třetí tisíciletí

CZ.1.07/2.2.00/07.0020

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu i ostatní zdroje, které jsem použila.

V Olomouci dne 11. května 2010.

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucí svojí bakalářské práce doc. Bednaříkové za odborné konzultace a cenné rady. Také studentovi anglistiky a překladatelství na Univerzitě Karlově Janu Tichému za překlad potřebných náležitostí práce (Summary, název) do angličtiny.

Obsah

1 ÚVOD.....	6
2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	8
2.1 TEORIE A TERMINOLOGIE TVOŘENÍ A UTVÁŘENOSTI SLOV V ČEŠTINĚ	8
2.1.1 <i>Derivace</i>	10
2.1.2 <i>Konverze</i>	10
2.1.3 <i>Kompozice</i>	10
2.1.4 <i>Univerbizace</i>	10
2.2 PŘEJÍMÁNÍ SLOV JAKO DALŠÍ ZPŮSOB OBOHACOVÁNÍ SLOVNÍ ZÁSOPY	11
2.2.1 <i>Přejímání slov z angličtiny do češtiny</i>	12
3 EXCERPCE TEXTŮ.....	16
3.1 ZDROJE PRO EXCERPCI	16
3.2 VYBRANÝ EXCERPOVANÝ MATERIÁL A JEHO TABULKOVÝ SYSTÉM	18
3.3 VÝSLEDKY EXCERPCE.....	20
3.3.1 <i>Boot</i>	20
3.3.2 <i>Click</i>	22
3.3.3 <i>Crack</i>	25
3.3.4 <i>E-mail</i>	26
3.3.5 <i>Firewall</i>	29
3.3.6 <i>Flash</i>	29
3.3.7 <i>Format</i>	31
3.3.8 <i>Hack</i>	34
3.3.9 <i>Hardware</i>	35
3.3.10 <i>Chat</i>	36
3.3.11 <i>Install</i>	38
3.3.12 <i>Load</i>	41
3.3.13 <i>Open-source</i>	43
3.3.14 <i>Scan</i>	45
3.3.15 <i>Server</i>	47
3.3.16 <i>Software</i>	49
3.3.17 <i>Spam</i>	50
3.3.18 <i>Update</i>	52
3.3.19 <i>Upgrade</i>	53
3.3.20 <i>Virus</i>	55
4 SHRnutí A ZÁVĚRY	57
SUMMARY	62
ANOTACE.....	63
LITERATURA A ZDROJE	64
SEZNAM ZKRATEK.....	65

1 Úvod

Slovotvorné adaptace přejatých slov v češtině jsou tou nejméně studovanou oblastí mezi dalšími typy adaptací (grafická a formálně morfologická). Celkově se ale v moderní lingvistice věnuje postavení přejatých slov v rámci domácí slovní zásoby velká pozornost, bylo publikováno i několik monografií zabývajících se vztahem přejímek k češtině jako k „hostitelskému“ jazyku¹. Jinak se setkáme s mnoha různými dílčími i komplexnějšími studii, s nimiž jsem především pracovala i já (viz Literatura).

Každá z těchto prací ovšem vždy vychází z nějakého omezeného jazykového materiálu. Podle textů, s nimiž jsem pracovala, je také obvyklé zabývat se společně anglicismy silně adaptovanými vedle čerstvě přejatých (demonstrace různé míry adaptace) nebo přejímkami bez rozdílu zdrojového jazyka. Je tedy pokaždé zajímavé a přínosné zpracovat nějaký nový ucelený jazykový materiál. Pro svůj výzkum jsem si navíc určila pouze oblast odborné (příp. s pronikáním slangu) informačně-technologické slovní zásoby. Vymezit nějakým způsobem oblast výzkumu je vždy potřeba zvláště z praktických důvodů. Zvolila jsem právě IT obor proto, že je to oblast již bohatě rozvinutá a přitom pořád hodně nová, pracuje spíše s přejímkami čerstvými, a je tedy jazykově velmi zajímavá vzhledem k tomu, že se v ní stýkají hojně přejímané anglické lexémy s českou gramatickou strukturou velmi silně a zcela aktuálně. Pracovala jsem se třemi internetovými časopisy s IT tematikou (www.supersvet.cz, www.ovsem.net, www.chip.cz), přičemž data, kdy jsem k nim přistupovala, jsou uvedena vždy u konkrétní tabulky zvlášť.

Tato práce si tedy klade za cíl zjistit, do jaké míry a jakým způsobem se v češtině adaptují některé nověji přejaté anglicismy, konkrétně anglicismy ve slovní zásobě informačně-technologického oboru. Mým záměrem je zachytit v takové míře úplnosti, kterou umožňují použité zdroje, slovotvorná paradigmata jednotlivých stanovených přejatých výrazů, charakterizovat použité slovotvorné procesy a prostředky a zároveň také, jako doplňující informaci pro komplexnost rozborů, popsat míru grafických i morfologických adaptací daného slova. K morfologickým charakteristikám slov zde, s ohledem na primární slovotvorné zaměření, přistupuji v zásadě hlavně jako k pomocným formantům (spoluformantům) slovotvorným.

Metodika práce

Moje práce je založena na excerpce jazykového materiálu, který čerpám ze tří internetových časopisů jmenovaných výše. V kapitole 3.1 je pak podrobněji rozvedena jejich charakteristika a motivace výběru. Jedním z prvků motivace byl i mechanismus vyhledávání na konkrétních webech, což úzce souvisí s metodou práce.

---

¹ Např. dvě německé publikace: Gester, Silke: *Anglizismen im Tschechischen und im Deutschen*. Frankfurt am Main 2001. a Warmbrunn, Jürgen: *Englische lexikalische Entlehnungen im Wortschatz der tschechischen Gegenwartssprache*. Münster – Hamburg 1994. Nebo lze jmenovat i práci slovenského autora Martina Ološtiaka (který se však věnuje pouze přejatým substantivům ve slovenštině: Ološtiak, M.: *Deklinácia prevzatých substantív ve slovenčine*. Prešov 2007.).

Na začátku bylo třeba stanovit jistý soubor přejatých slov, s kterými budu dále pracovat. Jednalo se tedy o výrazy přejeté z angličtiny do slovní zásoby oboru IT, na nichž je možné zkoumat, jak se tato slova v češtině adaptují na prostředí nového jazyka, jak formálně morfoloicky, tak především slovtvorně. Pracovala jsem pak se dvěma vyhledávacími mechanismy. Jako ideální pro práci s kořeny slov (jádry slovtvorných paradigmat) se jeví systém, v němž lze vyhledávat i jen části slov, tedy libovolný řetězec znaků. Zadání konkrétní části přejetého slova, o níž předpokládáme, že bude v nezměněné podobě obsažena v každém členu slovtvorného paradigmatu („jádro“ – viz terminologie v kap. 2.1), umožní pak pracovat s výsledky, v nichž nalezneme celé toto slovtvorné paradigma.

Práce s druhým mechanismem byla složitější, neboť ten umožňoval vyhledávání pouze celých slovních tvarů. Bylo pak třeba zadávat postupně všechny jednotlivé tvary celého slovtvorného paradigmatu a hrozilo tu jisté nebezpečí, že dojde k vynechání nějakého slova nebo jeho tvaru. Tomu jsem se snažila v maximální možné míře zabránit tím, že jsem po vyhledání určitého tvaru důsledně pročítala celé články a zaznamenávala nová, zatím nepoznačená slova s daným kořenem („jádro“), s nímž jsem právě pracovala. Pročítání jednotlivých článků ve výsledcích vyhledávání daného webu je ještě zjednodušeno systémem vyhledávání samotného webového prohlížeče (Mozilla Firefox). Zde už je vždy, na jakékoli webové stránce, možné vyhledat libovolný řetězec znaků, a tedy i pouhou část slova (viz první postup).

Pomocí těchto mechanismů poskytnutých možnostmi práce s internetem jsem shromažďovala materiál k pozdějšímu vyhodnocení do jednotlivých tabulek vždy pro jedno slovtvorné paradigma v jednom časopise. Každý samostatná přejímka má tedy tři tabulky, pro výskyt v každém časopise zvlášť, aby bylo například možné je přehledně porovnávat mezi sebou. k detailnímu systému uspořádání dat v tabulkách se dostanu v kapitole 3.2, přímo v blízkosti samotných tabulek s výsledky excerptce.

2 Teoretická východiska

2.1 Teorie a terminologie tvoření a utvářenosti slov v češtině

Slovotvorba jako lingvistická disciplína, stojící na rozhraní morfologie a lexikologie, zahrnuje jak aspekt tvoření (proces) tak aspekt utvářenosti (stav, struktura) slov (genetický a funkčně strukturní aspekt – viz Dokulil, s. 9). I v této práci se dále zabývám jak rozlišením a pojmenováním slovotvorných procesů, tak vyčleněním slovotvorných prostředků (formantů) ze struktury slova.

V této kapitole bych chtěla shrnout a pojmenovat hlavní vztahy a zákonitosti mezi slovy i uvnitř slova tak, jak z nich budu v praktické části práce vycházet. Proto se zaměřím pouze na jevy dále v práci sledované a uplatněné.

Vztah fundace je u Dokulila označen jako *základní vztah slovotvorný* (...). Tento vztah je základní i pro moji práci, neboť vysvětluje sepětí slova, slov nebo slovního tvaru (resp. slovotvorného základu) se slovem, které z něj (z nich) bezprostředně vzniklo a naopak, tedy vztah mezi tzv. slovem fundujícím a fundovaným. Nejedná se však o vztah historicky ověřený a podložený, nýbrž o vztah systémově-logický (viz kap. 3.2), jak vyplývá i z pojetí ve všech použitých odborných pramenech. Se vztahem fundace souvisí vymezení vztahu motivace. (...) *Pokud chápeme pojem fundace ryze synchronně, lze říci, že pojmy fundace a motivace jsou pouze dvěma různými aspekty téhož reálného vztahu: v prvním případě jde o to, kterým jiným slovem (výrazem) nebo slovy (výrazy) je daný výraz podmíněn, na kterém jiném slově (výrazu) nebo slovech (výrazech) se daný výraz formálně i sémanticky zakládá, v druhém případě o to, kterým jiným výrazem se daný výraz objasňuje, je motivován. Vztah fundace se uplatňuje především z hlediska mluvčího, při produkci a reprodukci slov, vztah motivace především z hlediska posluchače, při interpretaci slov.* (...) (MČ 1, s. 208) MČ také uvádí poznámky o tom, že určení fundačních vztahů mezi slovy není vždy jednoznačné, tento vztah může být teoreticky ze synchronního hlediska obousměrný nebo může existovat více slov fundujících pro jedno slovo fundované. Na to je třeba pamatovat, že určování souvislostí mezi slovy na základě těchto vztahů je vždy do určité míry hypotetické, a není tedy stoprocentní.

Právě podle vztahu fundující – fundované slovo jsou pořádaný tabulky ve 3. kapitole. Ty totiž zachycují slovotvorná paradigmata. Tato paradigmata v sobě spojují jednak slovotvorné řady a jednak slovotvorné svazky. Řada zachycuje lineárně slova podle vztahu fundace mezi nimi, kdy předcházející je vždy fundujícím pro následující (nebo naopak):

instalovat → nainstalovat → nainstalovaný → nenainstalovaný.

Svazek pak představuje spojení jednoho slova fundujícího s více slovy fundovanými (nebo naopak):

instalovat → nainstalovat, instalovaný, instalovávat, instalovatelný, ...

Konkrétní přejaté anglické slovo v této práci je pak jádrem jistého slovotvorného paradigmatu, tedy jeho dále slovotvorně nedělitelným ústředním členem, a vedle něj jsou uspořádána ostatní slova vytvořená buď přímo od něj, nebo od sebe vzájemně.

Předpoklad, že přejaté anglické slovo považujeme za jádro slovotvorného paradigmatu (resp. tedy kořen slova) není vždy jednoznačný. Někdy se jedná o přejaté anglické kompozitum (software), a tedy slovo o dvou kořenech, dále slovotvorně dělitelné. I v těchto případech však považují pro potřeby práce takové slovo za „jádro“ paradigmatu, nikoli však za kořen. Jindy však nastává situace, kdy ne všechna slova uspořádaná kolem „jádra“ z něj byla vytvořena v češtině, neboť byla také přejata z angličtiny, již jako produkt anglického slovotvorného procesu (spammer, hacker). V takovém případě toto slovo pochopitelně z českých slovotvorných procesů (adaptací) vyjímám, ačkoli je i jako součást české slovní zásoby slovotvorně průhledné a je vnímáno jako slovo fundované, se stejným kořenem.

Sledujeme-li slovotvornou strukturu slova pak slovo rozkládáme na syntagma slovotvorného základu (SZ) a slovotvorného formantu (SF)². Nejjednodušeji řečeno, SZ je ta část slova fundovaného, kterou má společnou se slovem fundujícím, SF pak je část, kterou se slovo fundované od slova fundujícího liší:

vir → vir (SZ) - ov(ý) (SF)

(instalovat) instalován → instalován (SZ) - (í) ... /deklinací typ STAVENÍ/ (SF)

Fundujícím může být slovo, více slov nebo konkrétní tvar slova. SZ se pak stává tvarotvorný základ (TZ) slova fundujícího (tzn. „slovo“ bez morfologické charakteristiky = bez tvarotvorného formantu TF) nebo případně celý konkrétní tvar. SF se člení na centrální a pomocný. Pomocnou složkou SF jsou obvykle především hláskové alternace provázející slovotvorný proces, u derivace pak také morfologická charakteristika. Centrálním SF pak mohou být afixy nebo morfologická charakteristika u konverze. U kompozice k těmto složkám přistupuje také případný spojovací segment nebo konkrétní pořadí komponentů.

Kromě již vícekrát jmenovaných procesů derivace, konverze a kompozice rozeznáváme také slovotvorné procesy abreviace, univerbizace a multiverbizace. V následujících samostatných podkapitolkách stručně charakterizují jednotlivé procesy, s přihlédnutím k tomu, které z nich budou v práci dále uplatňovány (které se vyskytují ve výsledcích excerpce). Abreviace, tedy proces zkracování (vznik zkratk a zkratkových slov), a multiverbizace se neuplatnily, resp. excerpce nebyla vedena s ohledem na ně (hlavně pokud jde o abreviaci). Při multiverbizaci se jedná o proces vzniku víceslovného pojmenování jevu, pro nějž existuje již jednoslovné pojmenování. V jistém smyslu se tedy ostatním procesům vymyká, ale domnívám se, že jednoznačné není ani její zařazení k „dalším způsobům“ obohacování slovní zásoby (viz kap. 2.2).

Je vhodné poznamenat, že jednotlivé procesy se mezi sebou mohou kombinovat, zvláště prefixace a sufixace nebo prefixace a konverze. Jako speciální případ kompozice je pak uváděn proces kompozičně-derivační/-konverzní.

---

² Ve výkladu struktury i následujících procesů vycházím především z Bednařkové v kombinaci s MČ 1.

2.1.1 Derivace

Derivace je slovotvorným procesem užívajícím jako centrální SF afixy, tedy derivace připojuje nový pevný komponent k TZ slova, TZ fundujícího a fundovaného slova se liší právě o SF. TF je zde pomocnou součástí SF.

Derivačními afixy jsou v češtině hlavně prefixy a sufixy, přičemž především užití sufixů bývá často doprovázeno hláskovými alternacemi ve SZ: instalac(e) → instalač-n(í). Připojení SF -n(í) je obligatorně doprovázeno alternací c/č. Hláskové alternace nejsou ale nutností: formát → formát-ov(ý). Při prefixaci jsou naopak uváděny spíše jako výjimečné a v případě adaptací anglicismů v této práci se vůbec nevyskytovaly: bootovat → na-bootovat, instalovat → pře-instalovat, formátovat → z-formátovat. Tyto prefixy mají navíc často slovotvorně-gramatickou funkci perfektivizace (v tomto případě na-, z-). Jejich připojení tedy nemá plně slovotvornou funkci.

2.1.2 Konverze

Konverze používá jako centrální SF pouze morfologickou charakteristiku (a související charakteristiku slovnědruhovou). TZ fundovaného slova zůstává nezměněn, je totožný s TZ slova fundujícího. Morfologická charakteristika je zároveň SF i TF. Často je ovšem pro konverzi fundujícím slovní tvar: (chatovat) chatující → chatující-(í) /deklinací typ JARNÍ/, (upgradnout) upgradl → upgradl-(ý) /deklinací typ MLADÝ/. Pak je TZ fundovaného slova celý fundující slovní tvar.

2.1.3 Kompozice

Kompozice je slovotvorným postupem využívajícím dvě a více fundujících slov, kdy vzniká pouze jedno slovo fundované (s více kořeny). Kompozice je částečně stylově zabarvená – je typická zejména pro odborný, příp. pro publicistický styl. Dále je pro kompozita často charakteristický kalkový původ (viz níže, kap. 2.2).

Podle formálního uspořádání komponentů kompozita rozlišujeme kompozici vlastní (charakteristickým rysem je přítomnost spojovacího elementu), kompozičně-derivační nebo kompozičně-konverzní postup a juxta pozici (pouhé formální spojení fundujícího slovního spojení do jednoho slova, bez morfologických změn).

Podle významového vztahu mezi komponenty kompozita rozlišujeme tzv. koordinativa (rovnocenná syntaktická a sémantická hodnota komponentů: čas-o-prostor, čern-o-bílý) a determinativa (jeden komponent určuje druhý, který je podřízen: jazyk-o-věda, vod-o-rovný, vod-o-vod, oka-mžik).

2.1.4 Univerbizace

Univerbizace, stejně jako multiverbizace, stojí poněkud na okraji slovotvorných procesů. Nejedná se o vlastní slovotvorný akt, nýbrž o úpravu již existujícího pojmenování, o kondenzaci víceslovného pojmenování v jednoslovné (viz MČ 1, s. 205). Nejčastěji se jedná o univerbizaci spojení adjektiva se substantivem, kdy adjektivum zůstane v univerbismu fyzicky přítomno svým kořenem (kořeny) a substantivum je redukováno na slovotvorný

sufix: rychl-ík (rychlý vlak, rychlovlak), autobus-ák (autobusové nádraží), státn-ic(e) (státní zkouška), flash-k(a) (flash paměť/disk).

Univerbismy jsou často charakteristické víceznačností. I proto nebývají považovány za součást spisovného jazyka. Univerbizace je nejtypičtěji užívána pro tvorbu pojmenování v profesních a zájmových slanzích.

2.2 *Přejímání slov jako další způsob obohacování slovní zásoby*

Tvoření slov je obecně považováno (v souladu s MČ 1) za jeden z procesů obohacování slovní zásoby. Těmi dalšími jsou přenášení významu na základě metafory či metonymie a přejímání slov z cizího jazyka. MČ uvádí, že přejímání slov je pouhým doplňkem k domácím způsobům obohacování slovní zásoby. Domnívám se, že je to věc úhlu pohledu³. Neboť jistě nejen na odborné IT slovní zásobě vidíme, že v některých oblastech jazyka se přejímání stává zcela základním způsobem obohacení slovní zásoby a velmi pevně se propojuje s domácím systémem tvoření slov.

Do procesu, který nazýváme přejímání slov, je možno podle studie R. Blatné zařadit jak přejetí formálně odlišné lexikální jednotky, tak vytvoření nové lexikální jednotky z prostředků domácího jazyka podle cizího slovtvorného modelu – tzv. kalk. Od tohoto kalku odlišujeme ještě kalk sémantický, který vzniká přejetím nového významu a jeho přiřazením k již existující lexikální jednotce domácího jazyka. První jmenovaný způsob můžeme vnímat jako přejímání v užším smyslu.

Při charakteristice přejaté části slovní zásoby jazyka se zaměřujeme na míru adaptace slova na domácí systém. Rozlišujeme tak podle R. Blatné především dvě skupiny: 1. slova plně zachovávající původní pravopis, výslovnost i morfologické charakteristiky a 2. slova více či méně adaptovaná.

K první skupině patří tzv. okřídlená slova a citátové lexémy. Citátové lexémy jsou často víceslovné a nesklonné, zachovávají si plně svůj charakter ze zdrojového jazyka, přijmou pouze některý z gramatických rodů. Pod pojem okřídlená slova shrnujeme různé literární citáty a výroky významných osobností, které v podstatě nabývají charakteristiky frazeologismů. Někdy se užívají i v přeložené podobě.

Do druhé skupiny se řadí slova přejatá relativně nedávno, adaptovaná morfologicky, ale zachovávající původní výslovnostní nebo pravopisnou charakteristiku, i slova plně adaptovaná, zdomácnělá (škola, vzduch). Právě přejímky na škále přechodu mezi citátovými lexémy a slovy v různé míře adaptovanými tvoří materiál pro zkoumání postupné adaptace slov i v této práci.

Podle studie Marie Těšitelové obsahuje čeština nejvíce slova přejatá z latiny, řečtiny, němčiny, francouzštiny, italštiny, angličtiny a ruštiny, a to v uvedeném pořadí. Tato studie je velmi statická a nepočítá více méně vůbec s vývojem za poslední dobu, resp. nevyjadřuje se ke skutečnosti, z jakých jazyků přijímá čeština slova aktuálně, v posledních desetiletích. Tato studie je navíc také 18 let stará. Ve zmiňovaném článku Renáty Blatné už se výrazněji objevuje zaměření k anglicismům a autorka konstatuje, že za posledních deset let je patrný vý-

---

³ Je také dost možné, že se jedná o rozpor spočívající ve stáří zmíněné příručky, neboť teprve po roce 89 dochází k opravdu vysokému nárůstu množství přejímek.

razný nárůst vědeckého zájmu o anglicismy nejen v češtině. To samo o sobě svědčí o nárůstu přejímek právě z tohoto jazyka.

2.2.1 Přejímání slov z angličtiny do češtiny

Ačkoliv to dnes není mezi jazykovými uživateli zcela známo, z angličtiny přejímala čeština slova již nejméně v první polovině dvacátého století. Ani po druhé světové válce, v době komunismu, nedošlo k úplnému útlumu, a po roce 1989 pak přišel velký rozmach přejímání právě z angličtiny v souvislosti s rozmachem zájmových a profesních oblastí, které se rozvíjely a rozvíjí v anglicky mluvících zemích.

Toto takřka hromadné přejímání, patrné zvláště ve slovníku slangového charakteru u mladších uživatelů, také v publicistice a samozřejmě v odborné terminologii určitých oborů (vedle informačních technologií je to např. management a marketing), vyvolává mezi mluvčími češtiny rozporné reakce od novodobě puristických tendencí až k nekriticky nadšené „anglofilii“. Přitom je třeba brát v úvahu, že šíření angličtiny do jiných národních jazyků úzce souvisí s komplexním šířením angloamerické kultury a civilizace, takže i postoje jazykových uživatelů mohou souviset s jejich obecným postojem k tomuto jevu globalizace.

Moje práce se dále postojí uživatelů nijak nezabývá a zaměřuje se čistě na jazykově-systémovou stránku věci, ohledně motivace k užívání anglicismů se tématu ještě dotknu v kap. 2.2.1.2.

2.2.1.1 Obecně k adaptacím anglicismů v češtině

Všeobecné vlastnosti adaptace přejatých slov (podle studie V. Schmiedtové) spočívají v určité tendenci k pořadí jednotlivých procesů této adaptace a ve vztazích k frekvenci a oblasti užívání slova, k typu uživatele a k bipolární typologii konkrétnost – abstraktnost slova.

Nejprve podle Schmiedtové dochází k (1) přejetí slova a vymezení jeho významu. Poté se slovo (2) přiřazuje ke slovnímu druhu a jména ke gramatickým rodům. Dále se (3) počesťuje grafická podoba slova, slovo se (4) přiřazuje k deklinačním a konjugačním typům a vstupuje do slovotvorných procesů. Nakonec (5) slouží jako základ pro vznik složenin.

Ačkoli je v článku zdůrazněno, že je třeba dbát na to, že jazyk má pouze tendenci k tomuto pořadí, domnívám se, že sporné je zvláště pořadí bodů (3) a (4) a to i na základě dalších vymezujících vlastností – odbornost výrazu a vzdělanost uživatele. Tyto vlastnosti zpomalují především grafickou adaptaci, méně už morfologickou. Příkladem jsou slova hardware, software, e-mail, boot, firewall, která jsou i morfologicky i slovotvorně adaptována (hardwarový, softwarový, mailovat, ...), aniž by bylo předtím přikročeno k jakékoli grafické adaptaci. Dále nedokáži posoudit, proč by se slovo mělo stávat členem kompozit až v poslední fázi (5) a ne na stejné úrovni s jinou slovotvornou adaptací.

Adaptace probíhá tím rychleji, čím frekventovanější je slovo, dále probíhá rychleji u slov každodenní komunikace než u slov komunikace výlučné (to je podle mého názoru také trochu sporné, neboť komunikace, která je pro jednoho člověka – např. odborníka, člověka s jistým zájmem – každodenní, je pro někoho jiného zcela výlučná). Pokud jsou uživatelé slova spíše vzdělaní a poučení, slovo se naopak adaptuje pomaleji a déle si zachovává svou původní podobu. Pomaleji se také adaptují slova abstraktní.

Jak už vyplývá z jednotlivých kroků, do nichž lze proces adaptace přejatých slov rozčlenit, rozlišujeme adaptaci formální – grafickou a morfologickou (následující výklad viz Rejzek) – a slovtvornou (viz Rusínová).

Grafická adaptace anglicismů je jevem dosti nepravidelným. Asi nejvýznamnějším činitelem ovlivňujícím grafickou adaptaci slov je délka a frekvence jeho užívání v domácí slovní zásobě. Kromě procesu, v němž se grafická podoba slova připodobní výslovnosti, odlišujeme také jev, kdy naopak v češtině přizpůsobíme výslovnost originální grafické podobě. První jmenovaný případ (grafická adaptace slova na hláskový a grafický systém domácího jazyka) je daleko obvyklejší.

Existuje poměrně málo slov, která s touto fází adaptace a priori nemají problém, protože jejich grafická podoba je téměř stejná jako podoba fonetická nebo je jí hodně podobná (např. *install*, *format*). Většinou má však angličtina mezi těmito dvěma podobami slova velké rozdíly. Tady grafickou adaptaci ovlivňuje také to, jak moc neobvyklé hláskové skupiny by se pak v počeštěné (adaptované) podobě objevily. Existují slova, která zvláště z tohoto důvodu vůbec nemají graficky adaptovanou formu (příklady ze sekundární literatury: *laser*, *interview*). Bez adaptované formy bývají pak, jak už bylo výše řečeno, citátové lexémy jako *happy end* a dále také slova, která mají v češtině svá homonyma (*boss*, *bowle*).

Důležitým aspektem je také odbornost daného výrazu. Jak už bylo zmíněno, adaptace přejatého slova závisí i na typu uživatele (vzdělaný uživatel – menší míra adaptace), a to souvisí právě i s odborností výrazu, což je často případ informačních technologií. Je tu tedy primární předpoklad, že IT výrazy nebudou mít velkou tendenci se graficky adaptovat.

V důsledku dynamičnosti adaptace přejatých slov stojí vedle sebe v jazyce často dvě i více variant grafické podoby slova, příp. jednoho morfému v různých slovech (*rekordman*, *džentlmen*). Zatímco první případ je dán hlavně synchronním vývojem, neustáleností úzu, druhý případ je způsoben tím, že různá z těchto slov byla přejata v různé době, kdy mezi lidmi existovalo různé povědomí o anglické výslovnosti. To ale není typické pro IT, jejichž slovní zásoba se u nás začíná používat komplexně ve velké míře teprve po roce 1989.

Morfologickou adaptací se rozumí přijetí souboru koncovek určitého konjugačního nebo deklinačního typu z domácího systému. Ani to nemusí u všech slov proběhnout (např. graficky adaptované, ale nesklonné *skóre*). Morfologická a grafická adaptace spolu sice souvisí, ale nejsou vzájemně nijak podmíněny.

Slovtvorná adaptace pak je dalším a nejsilnějším krokem k začlenění přejatého slova do systému češtiny. Podle článku Z. Rusínové můžeme za slovtvornou adaptaci považovat např. vznik slova *fajnový*, vedle varianty *fajný*, která vznikla pouhou morfologickou adaptací. Jelikož slovo *fajnový* vzniklo pomocí slovtvorného sufixu *-ov(ý)* z původně přejatého nesklonného (morfologicky ani slovtvorně neadaptovaného) *fajn* (právě oproti *fajný*, které vzniklo pouze připojením morfologické charakteristiky). V dalším postupu slovtvorné adaptace se pak přejaté a již slovtvorně adaptované slovo stává dále slovem fundujícím.

Substantivum *hardware* se tedy graficky neadaptovalo, v morfologické rovině se mohlo adaptovat a nemuselo. Pokud ano, pak se přiřadilo k deklinačnímu typu HRAD (výslovnostní zakončení podle anglického vzoru na [-ér]). Ke slovtvorné adaptaci došlo při vzniku

slova hardwarový připojením sufixu -ov(ý). U verb (jako instalovat, formátovat) dochází k morfologické adaptaci vždy automaticky hned při přejetí, neboť český gramatický systém není schopen pracovat s neflexivním verbem. Rusínová ve svém článku považuje připojení verbální kmenotvorné přípony již za adaptaci slovotvornou, v mojí práci je však považována teprve za adaptaci morfologickou, jedná se o kmenotvornou příponu, nikoli o slovotvorný formant.

2.2.1.2 Pokus o jazykovou charakteristiku IT odborné slovní zásoby⁴

Z pojmu ‚odborná slovní zásoba‘ ve své práci nevyklučuji i případné projevy slangu, ať už profesního nebo příp. zájmového, protože informační technologie (stejně jako různé jiné obory) jsou v mnoha případech zároveň zálibou i profesí a tyto dvě oblasti lze někdy jen těžko od sebe oddělit. Protože je to navíc mladý obor a nová slova do jeho lexika přicházejí takřka každý den, neexistuje zatím ani jazyková kodifikace ani žádná oficiálně stanovená terminologie, nic o co by bylo možné se spolehlivě opřít při určování odborného (terminologického, a tedy spisovného) nebo slangového charakteru daného výrazu.

Hlavním a zjevným důvodem, proč je slovní zásoba informačních technologií tolik charakteristická přejatými anglicismy, je vůdčí postavení firem z anglicky mluvících zemí ve vývoji tohoto oboru. Od toho se dále odvíjí existence původních návodů v angličtině a také to, že počítač s uživatelem komunikuje zpravidla hlavně v angličtině. Důvodem dlouhodobého zachovávání anglických výrazů v různých oblastech je obvykle zbytečná délka, a tudíž neefektivnost překládání. Pro odborné lexikum je typická terminologičnost, jednoznačnost, proto je vždy odpovídajícím postupem zachovat anglický výraz hlavně tam, kde by bylo třeba překládat víceslovným pojmenováním (hardware, software, spam, crack, ...)⁵. Terminologie všeobecně je navíc obvykle mezinárodní, jen někdy existují české ekvivalenty, mezinárodní varianta však s sebou často nese větší prestiž.

Nemůžeme tudíž říci, že by množství přejatých anglicismů nebylo v IT oboru funkční. Je také charakteristické, že odborníci v této oblasti obvykle považují angličtinu za vysoce prestižní jazyk a nemají potřebu svou slovní zásobu počesťovat.⁶ Přesto se samozřejmě za účelem „morfologického pohodlí“ a dosažení minima výjimek, které jazyk ze své podstaty sám vyžaduje, anglicismy i v této oblasti postupně adaptují a více či méně, pomaleji či rychleji, počesťují.

---

⁴ V této podkapitole vycházím také z vlastních poznatků dílčím způsobem ověřovaných na výskytu ve formálně pevnějších textech (časopisy) oproti výskytu v textech prostě-sdělovacích (diskuze, blogy) na internetu; dále na základě vlastní zkušenosti a konzultace s několika vysokoškolskými studenty nebo zaměstnanci v oboru informatiky. Jinak viz Koblížek.

⁵ Uvažují-li však nad tím, že i v angličtině vyžadovaly nové významy vznikající v souvislosti s IT buď nová slova nebo hledání existujících slov vhodných k přenesení pojmenování, napadá mě, že je to poněkud nelogické. Pokud v angličtině našli způsob, jak nové termíny vytvořit, je pravděpodobné, že by to bylo analogicky možné i v češtině (dokladem jsou snad níže komentované případy kalků). Odlišujícím faktorem je tedy snad jen to, že k nám přicházejí technologie již hotové s hotovým pojmenováním, proto je jednoduché, praktické a rychlé toto pojmenování přijmout zároveň s označovanou skutečností.

⁶ Tento poznatek však nemám žádným přesvědčivým způsobem ověřen a domnívám se, že by bylo zajímavé uskutečnit na podobné téma vhodný sociolingvistický průzkum. Podobné důvody pro užívání anglicismů však ve své studii uvádí i Svobodová (2001).

Vedle přejímání z angličtiny v užším smyslu se v tomto oboru bohatě uplatňuje i výše zmíněné kalkování. V mnoha případech se však jedná o pojmy, které existují paralelně k anglickým adaptovaným slovům a jsou méně nebo jen zřídka užívané. Zmíním jen několik příkladů, protože se kalkům ve své práci dále věnovat nebudu. Jedná se např. o pojmy *myš* (který jako jeden z mála jiný ekvivalent v češtině nemá), *stahovat* (vedle tvaru *downloadovat*; a *stáhnout* vedle *downloadnout*) – zde je frekventovaná přejatá i kalková podoba, *nahrávat* (mnohem méně frekventované než přejaté *uploadovat*; *nahrát* – *uploadnout*, *upnout*), *poklepat* (řídce - vedle *kliknout*, příp. také řidkého *clicknout*), *spustit* (častější, ale slangově běžné i *runnout* [*rannout*]), *smazat* (jako spisovné vedle slangového *deletnout* [*dilítnout*]), *soubor* (*file* [*fajl*]), *rozbalit* (jako hovorové vedle *extrahovat*), *zabalit* (*zkomprimovat* - stejný případ), *načíst/nahrát* (jako spisovná varianta slangového *loadnout*).⁷

Často jsou tedy tyto dvě varianty vedle sebe v opozici slangovost/nespisovnost versus spisovnost, přičemž obvykle je anglická varianta spíše tou stylově nižší, ale není to pravidlo. To může být dáno zmiňovaným pozitivním vztahem k angličtině, kdy zvláště mladí a výluční IT odborníci, tedy ti, kteří nejvíce užívají slang, raději přistupují k původnějším výrazům.

---

⁷ Zajímavý systém opozic přejaté slovo – kalk je zde jen naznačen a i on je podle mého názoru možným námětem na jinou samostatnou práci.

3 Excerpce textů

3.1 Zdroje pro excerpce

Vzhledem k tomu, že se chci soustředit pouze na adaptace přejeté slovní zásoby oboru IT, jako zdroje pro excerpce jazykového materiálu pro svou práci jsem zvolila internetové časopisy s informačně-technologickou tematikou. Internet se zdá být vhodný vzhledem ke svým vyhledávacím mechanismům usnadňujícím práci (oproti práci s tištěnými médii), nasycenosti, co se týče množství textů k různým problematikám, možnosti zvolit on-line periodika tematicky zaměřená výhradně nebo zcela převážně na zvolený obor (oproti Českému národnímu nebo akademickému korpusu nebo databázi Anopress) a také ke skutečnosti, že internetová média bez tištěné verze mají často o něco méně statický a normativní charakter, zachycují tedy jazykovou skutečnost do jisté míry v procesu, na přechodu mezi územ a normou. Tak je tu a priori možno nalézt více – třeba i nespisovných, slangových – jevů (v mém případě slovtvorných adaptací).

Vybrala jsem tři časopisy jako dostatečné množství materiálu pro rozsah bakalářské práce. Jsou to periodika vycházející na webových stránkách:

- **www.supersvet.cz**
- **www.ovsem.net** a
- **www.chip.cz**.

Na tyto stránky jsem přistupovala v rozmezí listopadu 2008 až dubna 2010, u každé tabulky ve Výsledcích excerpce je uvedeno konkrétní datum jejího zpracování.

Výběr nebyl motivován žádným osobním zaujetím, byl v zásadě náhodný, ale zahrnoval požadavek, aby se časopisy, jakožto zdroje materiálu, nějak doplňovaly. Jak už jsem zmínila v krátké kapitole Metodika práce (s. 6), poměrně důležitým kritériem byl také konkrétní vyhledávací systém daného webu – aby byl co nejlépe a nejsnáze využitelný k záměrům jazykového průzkumu. Pravděpodobně by bylo možné zvolit tři úplně jiné časopisy velmi podobně charakterizovatelné, neboť množství možností při výběru na internetu je veliké. Proto tedy zdůrazňuji i náhodnost volby.

První jmenovaný časopis, **www.supersvet.cz**, byl založen roku 1998 a jeho archiv, v němž je možno vyhledávat, také zahrnuje články již od tohoto roku. Je tu tedy přístup k poměrně starým textům, rozhodně obsahuje nejstarší články ze všech tří zdrojů. Zdá se, že tento časopis přestal aktivně fungovat v roce 2008, text z října 2008 je tu poslední. Supersvet.cz je časopis vedený převážně jedním člověkem – zakladatelem a šéfredaktorem – a zaměřuje se často na jedno téma, programovací systém, jehož autorem je právě zakladatel tohoto webu. Také se tu objevují oficiální tiskové zprávy z různých zdrojů, ale i běžné články k různým tématům oboru od několika různých autorů. Supersvet.cz patří spíše k těm méně normativním a profesionálním časopisům. Vyskytlo se tu i několik pravopisných chyb, přesto je zde pořád patrná značná snaha o formální a spisovné vyjadřování. Supersvet.cz nemá žádnou tištěnou verzi.

Ani **www.ovsem.net** nemá tištěnou verzi. Jedná se mezi mými zdroji o zástupce periodik s nejmenší ambicí na vysokou formální úroveň článků. Ty tu mívají někdy i podobu velmi krátkých impulzů k následné čtenářské diskuzi a autoři sem přicházejí i z řad původních čtenářů. Takto je jedním z hlavních redaktorů charakterizována zásada stylu psaní pro případné budoucí přispěvatele: (...) *snažíme se psát spisovně, neemotivně (bohužel se nám to někdy nedaří, někde si potřebujeme prostě vylít zlost) a hlavně ne sprostě (...)* (<http://www.ovsem.net/ruzne/hledame-redaktory/>, 3. 4. 2010). V textech se občas vyskytují expresivní výrazy a nespisovné slovní tvary (*nakopávat systém, opatření nejsou tak tvrdé*) a především se tento web liší tím, že články jsou osobnější, vypovídají někdy spíše o vlastním názoru a vlastní zkušenosti autora, vždy ale s nějakým odborným pozadím. Ovsem.net má k vyhledávání přístupný také celý archiv od počátků fungování webu, přičemž nejstarší články pochází z roku 2003. Zároveň je ale také dosud aktivní a zveřejňuje stále nové příspěvky.

Stránky **www.chip.cz** jsou jen on-line variantou čtenářsky oblíbeného tištěného časopisu Chip, který zde zveřejňuje celý svůj obsah vždy poté, co už dané tištěné číslo vyšlo. Je to časopis s německým vlastníkem a původní redakcí, objevují se v něm tedy původní české články, ale i překlady. Chip.cz představuje mezi mými zdroji nejprofesionálnější periodikum jak z tematického hlediska, tak z hlediska formálního. Má poměrně vysokou jazykovou úroveň, což nepochybně souvisí s původně pouze tištěnou podobou, neboť tradičně jsou na vytištěný, a tak trvale zaznamenaný text kladeny vyšší požadavky než na texty zveřejňované pouze on-line, tzn. zveřejňované rychle, s možností kdykoli je upravit, opravit nebo zcela odstranit. Na chip.cz jsou pro vyhledávání k dispozici texty od roku 2007 do současnosti.

Každý ze tří vybraných zdrojů má tedy svá specifika, chip.cz je jazykově nejformálnější a zahrnuje texty pouze za poslední čtyři roky, ovsem.net je nejméně formální, jeho články jsou nejosobnější a pocházejí z posledních sedmi let a supersvet.cz má články nejstarší, z let 1998–2008 a jeho jazyková úroveň je někde mezi předchozími dvěma. Za stěžejní zdroj ale považuji především chip.cz, neboť má nejobsáhlejší archiv s nejnovějšími články a považuji ho za největší autoritu v posouzení normy IT odborné slovní zásoby.

Pokud jde o vyhledávací mechanismy, vybrala jsem takové stránky, kde bylo možné prostřednictvím jejich vlastního vyhledávače nalézt i jen část slova. Tzn. že ve výsledcích vyhledávání byly uvedeny všechny články se slovy obsahujícími byť jen zadanou část. Je patrné, že takové vyhledávání umožňuje dobře pracovat s celými slovtvornými paradigmaty, zadám-li do vyhledávacího řádku požadované „jádro“.

Bohužel, někdy v březnu/dubnu 2010 prošel chip.cz grafickou a systémovou obměnou, která zahrnovala i změnu vyhledávacího mechanismu. Nyní je zde možné vyhledávat pouze konkrétní slovní tvary, což práci výrazně ztížilo, ale rozhodla jsem se zachovat všechny původní zdroje až do ukončení excerptce. V tomto novém systému jsem vyhledávala jen několik málo posledních paradigmat, jsou to ta, která nesou dubnové datum.

3.2 Vybraný excerpovaný materiál a jeho tabulkový systém

Aby mohla být demonstrována míra morfologické a slovtvorné adaptace anglicismů ve slovní zásobě IT slangu, bylo samozřejmě třeba stanovit nějaká konkrétní slova přejatá z angličtiny, s kterými budu dále pracovat. Výsledkem je soubor dvaceti slov, která ze systematických důvodů (vzhledem k různé míře primární adaptace, což je v případě mých tabulek tzv. 2. úroveň) vždy na začátku uvádím v jejich plně anglické podobě (= 1. úroveň): bot, click, crack, e-mail, firewall, flash, format, hack, hardware, chat, install, load, open-source, scan, server, software, spam, update, upgrade a virus. Tato konkrétní slova⁸ byla stanovena postupně v průběhu práce na základě jejich předpokládané, alespoň částečné primární adaptace v synchronním jazykovém systému češtiny, na základě jejich přiměřeného, zpracovatelného výskytu (ani příliš nízkého, ani příliš vysokého) a jejich skutečného začlenění do systému (tedy bylo třeba, aby se zkoumaná slova nevyskytovala převážně v názvech nebo různých citacích).

Ze zkoumaného výskytu jsem právě názvy (hlavně firem a jejich produktů) a citace (webových odkazů, hlášení různých programů nebo systémových textů, programovacích kódů apod.) vyřadila. Nezaznamenávala jsem ani složeniny, v nichž netvořila vyhledávaná přejímka poslední komponent, a tedy nebyla v přímém styku s případnými slovtvornými a morfologickými adaptacemi. Dále jsem nepoužila diskuze pod články. I když výše zmiňuji, že mi vyhovuje poznat jazyk v mírně uvolněnější poloze, než jak je používán v tisku, není možné směšovat jazyk zcela prostý (prostě-sdělovací), který lidé často užívají i v psaných diskuzích, s jazykem časopiseckých článků. Zde přece jen stále poznávám jazyk tak, jak ho lidé chtějí veřejně prezentovat ve „svém“ článku, tedy většinou s alespoň mírným důrazem na formu. Poslední záležitostí, kterou jsem ze svého průzkumu vypustila, jsou zkratky typu HW (jako hardware), které nepředstavují projev adaptace slova v češtině, obvykle jsou do češtiny přeneseny společně se slovem z původního jazyka.

Při odlišování různých výskytů jsem brala v potaz např. rozdělení kompozita spojovníkem nebo možné varianty grafické adaptace, neohlížela jsem se ale na psaní verzálkami nebo minuskulemi, neboť v tomto směru nepanuje (zvláště na supersvet.cz) žádná jednota.

Pracovala jsem tedy pouze s výskytem daného slova v té rovině textu, kterou plně vyprodukoval sám autor. Výskyt sám o sobě není pro tuto práci vlastně příliš podstatný, někdy se ale uplatní v relativní formě. Pokud chceme například porovnat míru užívání adaptovaných a neadaptovaných adjektiv, poznáme rozdíl podle výskytu, uvedeného vždy v posledním sloupci tabulky.

Výskyt je zde tedy spíše doplňující informací, kterou uplatníme pro posouzení morfologických adaptací. Nosným momentem pro celou práci je ale demonstrace slovtvorného paradigmatu ke každé jednotlivé přejímce. Není tu nejpodstatnější, zda v současné době a v těchto konkrétních časopisech má dané slovo výskyt tolik a tolik, ale to, že vůbec bylo vytvořeno a slouží v konkrétním textu svému účelu v dané komunikační situaci. Paradigmata

---

⁸ v případě open-source se sice jedná o slovní spojení, to má však velmi blízko ke kompozitu, už podle základní formy psané se spojovníkem (za základní ji považuji především podle hesla ve Fronkově slovníku). Navíc v případě české slovtvorné adaptace se z něj plně stává kompozitum.

pro každý časopis zvlášť⁹ jsou postupně uvedena v tabulkách v následující podkapitole Výsledky excerptce i s připojeným komentářem a rozbohem. Nejprve je ale také třeba objasnit systém tabulek s výsledky, jejich uspořádání.

Systém tabulek

Slova jsou v tabulkách uvedena ve svém lemmatickém tvaru a číslo uvedené ve sloupci ‚výskyt‘ odpovídá jejich výskytu ve všech možných tvarech celého jejich paradigmatu. Pokud je slovo vytištěno menším písmem a kurzívou, znamená to, že se v konkrétním časopise reálně nevyskytlo, ale je potřeba ho tabulky doplnit jako slovo fundující pro některé jiné, reálně se vyskytující.¹⁰

Kromě sloupce s absolutním výskytem daného slova v daném časopise se tabulka skládá z několika dalších sloupců, všechna slova tedy nejsou na stejné úrovni, nejsou uvedena lineárně pod sebou v jednom sloupci. Každý z těchto sloupců nese označení ‚1. úroveň‘ až ‚maximálně ‚6. úroveň‘.

Sloupec ‚1. úroveň‘ obsahuje slova zcela neadaptovaná, bez flexe v původní anglické podobě. Tento sloupec může obsahovat i více slov, např. spam jako substantivum (subst.), jako adjektivum (adj.), jako verbum (verb.) a také antispam jako subst. nebo adj. nebo slovo spammer. Všechna tato slova totiž existují v angličtině a do češtiny jsou přejímána různě s různou mírou adaptace. Antispam nebo spammer už jsou sice slova odvozená od slova spam, ne však v češtině, do češtiny byla z angličtiny přejata už takto, bez slovotvorné adaptace. Do ‚1. úrovně‘ tedy patří všechna slova v podobě, v jaké byla přejata z angličtiny, bez jakékoli (morfologické nebo slovotvorné) adaptace a bez ohledu na to, zda v angličtině jsou produktem nějakých slovotvorných procesů.

Ve sloupci ‚2. úrovně‘ jsou pak zapsána slova s primární mírou adaptace. Slovo spam může být do češtiny přejato jako nesklonné, neadaptované subst. (‚1. úroveň‘) nebo jako subst. přiřazené k deklinačnímu typu hrad, plně adaptované na český systém jmenné flexe a tento sklonný spam bude zapsán ve sloupci ‚2. úrovně‘ jeden řádek pod původním nesklonným spam (subst.). Stejně tak spam jako verb. bude v ‚1. úrovni‘, zatímco spamovat bude ve ‚2. úrovni‘ jeden řádek pod původním spam (verb.).

Takto jsou postupně do dalších sloupců (= dalších úrovní) a nižších řádků zapisována slova tak, aby jejich pozice odpovídala pozici ve slovotvorném procesu – ve slovotvorné řadě, čteme-li tabulku zleva doprava a ve slovotvorném svazku, čteme-li ji odshora dolů po sloupcích.

Celé slovotvorné paradigma sestavuji na synchronním principu. Hledám tedy mezi slovy logicko-systémové vztahy, nikoli vztahy reálně historické. Ty jsou totiž prakticky nepoznatelné, neurčitelné, alespoň v naprosté většině případů. Ovšem vzhledem k neologické povaze v podstatě celé IT slovní zásoby a k překotnému rozvoji celých významových paradigmat

---

⁹ Každý časopis má pro konkrétní přejímku samostatnou tabulku proto, že se jedná o zdroje odlišné povahy, což se může projevit ve frekvenci užití konkrétních slov nebo i v samotném užití některého slova nebo slovotvorného procesu.

¹⁰ Pro tyto potřeby považuji za fundující slovo např. i nesklonné, neadaptované substantivum, které je fundujícím pro substantivum morfologicky adaptované.

v této oblasti již podle vzorů jiných paradigmat ze starší slovní zásoby si myslím, že by ani nemělo nedocházet k narušení skutečných vztahů mezi slovy paradigmatu. Přesto ani systémový vztah není vždy jednoznačně určitelný. K záležitostem problematiky nejednoznačného zařazení slova do vztahů slovotvorného paradigmatu se budu vyjadřovat u konkrétních případech v rozbořech v následující podkapitole.

3.3 Výsledky excerpce

3.3.1 Boot

Původní významy anglického slova boot zahrnují především tyto: vysoká bota, holinka nebo verbum about či nakopnout¹¹. V rámci informačních technologií má toto slovo význam startovat, zavádět (systém v počítači). Zároveň má význam odpovídajícího adjektiva i substantiva. Předpokládám, že linie přenášeného významu vede přes botu k nakopnutí myšlenému fyzicky až k nakopnutí v přeneseném významu, tedy nastartování. Ve Fronkově slovníku jsou uvedeny konkrétně překlady start, startovat a bootovat. Pro srovnání budu uvádět i využití překladů pomocí přejatých slov¹² v moderních online slovnících¹³. Setkáme se tak s překladem bootovat, ale už ne s přejatým substantivem ani adjektivem (což tedy odpovídá i Fronkově slovníku).

Boot v této podobě – jako celé slovo (substantivum nebo nesklonné adjektivum) – se nevyskytlo na supersvet.cz, ale jakožto kořen slova se vyskytovalo ve všech třech zdrojích, přičemž obecně lze říct, že vytváří poměrně bohaté slovotvorné paradigma. Neprochází vůbec žádnou grafickou adaptací. Co se týče morfologické adaptace, jako substantivum má v neadaptované podobě nulový výskyt, v adaptované podobě se řadí k deklinačnímu typu HRAD. Ani verbum se pochopitelně nevyskytlo bez adaptace. Neadaptované verbum se obecně v excerpovaných textech vůbec nevyskytovalo a domnívám se, že i v jiných kontextech se přejatá verba v češtině vždy morfologicky adaptují podle některého konjugačního typu, v tomto případě se jedná o 3. slovesnou třídu, typ KUPOVAT, který je obecně z českých konjugačních typů nejprogresivnější. Jako neadaptované adjektivum svůj výskyt má, což je dosti běžným jevem i v mnoha dalších případech.

1. tabulka: boot, www.supersvet.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>boot (verb.)</i>			
	<i>bootovat (bootován)¹⁴</i>		
		nabootovat	1
		bootování	1

¹¹ Tyto i následující překlady jsem čerpala z Fronek, J.: Velký anglicko-český slovník. Brno 2006.

¹² Je zřejmé, že překlad prostřednictvím přejatého slova se vždy vztahuje pouze k významu tohoto slova v IT slangu.

¹³ Využila jsem www.slovník.cz, www.online-slovník.cz, slovník.nettown.cz a slovník.seznam.cz.

¹⁴ Pokud je to třeba vzhledem ke znázornění vztahu fundace, uvádím v tabulce u infinitivu v závorce i konkrétní slovní tvary, které slouží v daném paradigmatu jako fundující.

Na supersvet.cz měl kořen boot velmi slabý výskyt, zato ale v obou zaznamenaných případech šlo již o slovotvorně adaptovaná slova, obě vzniklá deverbativním slovotvorným procesem (prefixální derivace a konverze ze slovního tvaru).

2. tabulka: boot, www.ovsem.net (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>boot (subst.)</i>				
	boot (subst.)			1
boot (adj.)				3
<i>boot (verb.)</i>				
	bootovat (bootující; bootován)			6
		nabootovat (nabootován)		12
			nabootování	4
		bootovací ¹⁵		25
		bootovatelný		2
		bootující		1
		bootování		6

Užití slova boot jako subst.: (...) v BIOSu musíte mít nastaveno boot z CD... a jako nesklonného adj.: ...bootovat pomocí programu a to boot manageru..., ...v příštím restartu Vám [počítač] nabídne boot menu... Ze slovotvorných procesů jsou zde uplatněny deverbativní prefixální i sufixální derivace a konverze.

3. tabulka: boot, www.chip.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>boot (subst.)</i>				
	boot (subst.)			2
boot (adj.)				2
„pre-boot“ (adj.)				3
<i>boot (verb.)</i>				
	bootovat (bootován)			4
		nabootovat		12
			nenabootovat	1
		bootovací		23
		bootovatelný		1
		bootování		18

Nesklonné adjektivum pre-boot bylo ve všech třech výskytech užito pouze takto v uvozovkách¹⁶, je tedy zřejmé, že jeho užití bylo vnímáno do jisté míry speciálně, neobvykle (...aplikace, které se mohou spustit ještě před bootem „pre-boot aplikace“...). Zároveň je tu uveden příklad užití subst. boot. Nesklonné adj. bylo užito např. takto: *záchranné Boot CD zdarma*. Uplatněné slovotvorné procesy jsou stejné jako v předchozím případě.

¹⁵ Do výskytu slova bootovací je zahrnut i překlep bootvací.

¹⁶ Pokud se takto objeví v tabulce nějaké slovo v uvozovkách, vždy to má stejný důvod – všechny jeho výskyty byly v uvozovkách.

Ovsem.net i chip.cz již poskytují komplexnější pohled na slovotvorné paradigma s jádrem boot. Je tu patrné vysoké rozvinutí tušených významových možností naznačených dvěma slovy v tabulce supersvet.cz. V daných třech zkoumaných časopisech zcela jistě nenalezneme všechna slova, která pro kompletní doplnění takového paradigmatu mohou přijít na mysl člověku znalému slovotvorného systému češtiny. Ale výsledky dávají zcela jasně najevo, že čeština je připravená vytvořit jakékoli nové slovo pro odlišení dalších nuancí, bude-li to třeba.

3.3.2 Click

Slovo click má v angličtině funkci verba a substantiva. Má více významů. Tím základním, který také umožnil jeho významové přenesení do IT slangu, je klapnout, cvaknout (klapnutí, cvaknutí). Fronek uvádí ještě také související překlad západka, v IT významu pak má překlady klepnutí, kliknutí, klik. Ve třech ze čtyř použitých on-line slovníků bylo slovo přeloženo jako kliknout, kliknutí, klikání i klik (na slovník.nettown.cz nebyl ani jeden překladový ekvivalent s tímto kořenem).

Toto slovo je při přejetí do češtiny téměř výhradně graficky i morfologicky adaptováno. Mám potvrzený pouze jeden případ bez grafické adaptace (ale morfologická je alespoň částečně naznačena), který se objevil na supersvet.cz: *...jak jsem již výše řekl, double-click(em) na souboru ... spustíte instalační program...* Ve všech ostatních případech je grafická podoba tohoto kořene klik.¹⁷

Substantivum klik je ve všech výskytech morfologicky adaptované (podle deklinačního typu HRAD), ale ustupuje deverbativní variantě kliknutí. Jako adjektivum se slovo klik neobjevuje, v rámci slovotvorného paradigmatu je zaznamenáno pouze adj. klikací, opět deverbativní. Anglické verbum click se v primární rovině (,2. úroveň) v češtině adaptuje třemi způsoby, které slouží k vyjádření frekvence a ukončenosti děje (kategorie vidu a Aktionsartu): klikat, klikávat a kliknout. Je to v tomto směru v rámci mého vzorku nejbohatší svazek českých verb vzniklých přejetím anglického slova. První dvě slovesa patří k 5. slovesné třídě, typ DĚLAT a kliknout se přiřadí k 2. třídě, s nevyjasněným přiřazením mezi typy TISKNOUT a MINOUT. Na supersvet.cz se objevil pouze tvar klikl, na ovsem.net pouze tvary kliknul a na chip.cz se setkáme s oběma možnostmi, ale varianta podle typu TISKNOUT je častější.

---

¹⁷ Z vlastní zkušenosti ale znám např. i výslovnostní slangovou variantu [click].

4. tabulka: click, www.supersvet.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>click (subst.)</i>				
	klik (subst.)			1
		dvojklik (subst.)		1
		dvoj-klik (subst.)		2
<i>double-click (subst.)</i>				
	double-click (subst.)			1
<i>click (verb.)</i>				
	klikat (klikán)			3
		naklikat		1
		odklikat		
			odklikávat	1
		<i>proklikat</i>		
			proklikávat	1
		proklikat (proklikán)		1
			„proklikání“	1
		klikání		1
	kliknout (kliknut)			22
		nekliknout		2
		kliknutí		10

Slovo dvojklik (dvoj-klik) jsem se rozhodla postavit do slovotvorné řady za subst. klik jako produkt slovotvorného procesu kompozice, i když podle anglického vzoru double-click, jde tedy „kalkující kompozici“. Jedná se spíše o formální rozhodnutí, kam slovo zařadit, neboť jde o nejednoznačnou situaci a není možné reálně pozorovat vznik takového slova. Domnívám se ale, že je toto zařazení vhodnější než případné zařazení slova jako primární adaptace anglického double-click, neboť tu již došlo k slovotvornému procesu a byl použit český komponent dvoj-. Kromě výše jmenovaných procesů tu tedy můžeme navíc nalézt kompozici.

Subst. klik bylo užito v tomto kontextu: (...) *Tři rychlé kliky myší mimo dokument...*

5. tabulka: click, www.ovsem.net (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	5. úroveň	výskyt
<i>click (subst.)</i>					
	klik (subst.)				4
		dvojklik (subst.)			8
<i>click (verb.)</i>					
	klikat (klikán)				11
		poklikat (poklikán)			1
			poklikání		1
		<i>vyklikat</i>			
			vyklikávat		1
		proklikat			3
			proklikávat (proklikáván)		2
				proklikávání	1
		<i>překlikat</i>			
			překlikávat		1
		klikací			2
		klikání			7
	kliknout (kliknut)				104
		nakliknout (nakliknut)			6
			nakliknutí		1
		překliknout			1
		nekliknout			1
		<i>prokliknout</i>			
			proklik		1
		kliknutí			32

Slovtvorné procesy této tabulky opět odpovídají procesům jmenovaným výše.

Slovo nakliknout/nakliknutí, které vlastně nemá ničím specifikovaný význam proti kliknout (snad jen spojení „najat myší a kliknout“; konkrétní příklady: *...nakliknul jsem duel proti počítači..., ...po nakliknutí jsem celou mp3 stáhnul...*) je produktem jediného autora.¹⁸ Je to příkladem situace, kdy slovtvorné možnosti češtiny dávají prostor k individualizaci vlastního způsobu vyjadřování.

Slovo proklik mělo tento kontext: (...) *Sem tam proklik a také čas od času najednou zjistíte, že se díváte na kamaráda kamarádovy kamarádky...* Autor zde popisoval chování lidí na facebooku. Význam slova není zcela jasný.

¹⁸ Uvádím to kvůli jeho vyššímu výskytu. Například tam, kde je pouze jeden výskyt na všechny tři časopisy, je samozřejmě, že se jedná také o produkt jediného autora. Něco takového se čas od času stane, neboť redakce časopisů mají jen omezené množství přispěvatelů.

6. tabulka: click, www.chip.cz (1.–2. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>click (subst.)</i>				
	klik (subst.)			3
		dvojklik (subst.)		4
<i>click (verb.)</i>				
	klikat (klikán)			12
		odklikat		2
		poklikat		1
		proklikat		8
			proklikávat	1
		neklikat		2
		klikací		1
		klikání		10
	kliknout (kliknut)			891
		rozkliknout		1
		odkliknout		2
		nekliknout		1
		„ukliknout“		1
		<i>prokliknout</i> (<i>prokliknut</i>)		
			prokliknutí	1
		kliknutí		561

Slova proklikat a odklikat byla na chip.cz každé v jednom svém výskytu uvedena v uvozovkách, značí to určitou nejistotu autora, jak už jsem naznačila výše v případě „pre-boot“.

Žádný nový slovotvorný proces se tu neobjevuje.

3.3.3 Crack

I slovo crack je možné z angličtiny do češtiny přeložit mnoha výrazy. Většina z nich souvisí s významem ‚narušení povrchu‘ případně zároveň s nějakým zvukem toto narušení doprovázejícím: prasklina/prasknout, louskat/rozlousknout, zlomit se, lupnutí/lupnout, škvíra, vada a další. Opět tedy také nese funkci verba a substantiva, resp. oba slovní druhy mají v angličtině stejnou formu. A myslím, že lze odhadnout, že přenesení významu do oblasti IT je pravděpodobně právě přes význam ‚narušení (povrchu)‘. Zvláště vhodný se zdá jeden z možných překladů rozlousknout, vzhledem k jeho přenesenému významu v češtině, od něhož je blízko k IT významu slova crack → porušit protipirátskou ochranu (= crack jako verbum; crack jako substantivum je pak soubor vnesený do kódu aplikace, který obejítí této ochrany umožní).

Co se týče překládání pomocí přejatého slova, kromě slovníku www.online-slovník.cz je uváděn překlad krakovat. Tedy pouze slovesná forma, s částečnou grafickou adaptací a s tvarotvorným formantem -ova(t), což je možnost v mých zdrojích nedoložená. Ve Fronkově slovníku nebyl IT význam vůbec zanesen, a tedy nebyl ani použit překlad přejatým

slovem. Zato se tu vyskytuje odvozené slovo cracker, s nímž jsem se v excerpovaných zdrojích nesetkala a které je zde přeloženo jako počítačový pirát.

Na supersvet.cz se žádný člen slovotvorného paradigmatu s jádrem crack nevyskytl. Výskyt v ostatních zdrojích byl vždy bez jakékoliv grafické adaptace. Morfologická adaptace u verba je doložena pouze formantem -nou(t), což je zajímavé vzhledem k nalezenému překladu. Substantivum crack mělo vždy náležitý tvar podle deklinačního typu HRAD.

7. tabulka: crack, www.ovsem.net (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	výskyt
<i>crack (subst.)</i>		
	crack (subst.)	4
<i>crack (verb.)</i>		
	cracknout	1

Substantivum crack na ovsem.net mělo tyto kontexty: *...ale nakonec se na internetu objeví crack..., ...ještě nebyly vydány žádné cracky..., ...chlubit se staženou hrou s crackem pár hodin po oficiálním vydání..., ...v člancích neuvádíme linky na warez, cdkeye, cracky aj. (...)*

8. tabulka: crack, www.chip.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>crack (subst.)</i>			
	„crack“ (subst.)		1
<i>crack (verb.)</i>			
	cracknout (cracknut)		2
		cracknutý	1

Substantivum crack na chip.cz mělo tento kontext: *(...) Je nutno rozlišovat pouhý průnik do systému (...) a úpravu nebo odstranění ochrany práv k softwaru (např. „crack“ nutnosti aktivace atd.)...*

V tomto paradigmatu se uplatnil pouze slovotvorný proces deverbativní konverze, jinak došlo jen k morfologické adaptaci. Na příkladu slovotvorného paradigmatu kolem jádra crack je znatelné, že relativně vysoký výskyt a široké paradigma nejsou dány pouze samotným slovesným charakterem slova, který má jinak vysoký potenciál pro obě charakteristiky. Nízký výskyt zde přičítám lexikálnímu významu slova a nevelké frekvenci tématu, jehož se týká, v těchto časopisech.

3.3.4 E-mail

Význam slova e-mail (electronic mail) je všeobecně dobře znám, neboť jeho užití se už dávno neomezuje na odbornou oblast IT. Příkladem je elektronická pošta. Tento překlad je uveden u Fronka spolu s překlady e-mail, e-mailovat, e-mailový. Pouze ve dvou z použitých on-line slovníků je uveden překlad e-mail, na jednom je uvedena adjektivní forma e-mailový a na třech je sloveso mailovat. Slovo e-mail nemá žádný přenesený význam, vzniklo přímo pro účely pojmenování nové skutečnosti. Má funkci verba, substantiva i adjektiva.

V mých zdrojích se objevuje celkem ve čtyřech grafických variantách. Částečně graficky adaptovaná možnost *mail* byla užita pouze jedenkrát na *ovsem.net*, dále jsou to možnosti *e-mail*, *email* a *mail*, které se všechny tři používají i v angličtině. Ke grafické adaptaci tedy téměř výhradně nedochází. Přitom jednotlivé grafické varianty slova se objevují vedle sebe i v rámci jednoho článku.

V morfologicky neadaptované formě bylo jedenkrát použito subst. *e-mail*, častěji se vyskytuje nesklonné adjektivum *e-mail*, *mail*. Verbum je morfologicky adaptováno formantem *-ovat*.

Zde poprvé nastává situace, kdy je ve slovtvorném paradigmatu zaznamenáno i desubstantivní adjektivum s formantem *-ov(ý)*. U adjektiv deverbativních považuji ze zcela přirozené postavení do řady až za konkrétní slovesný tvar, z něž vznikají. Ale u adj. s formantem *-ov(ý)* jsem váhala, zda ho řadit jako primární adaptaci původního nesklonného adj. Nakonec jsem se rozhodla pro pravidelné zařazování až do 3. úrovně, podobně jako u subst. dvojklik výše, především z důvodu užití slovtvorného formantu.

9. tabulka: *e-mail*, *www.supersvet.cz* (22.–23. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>e-mail</i> (subst.) <i>email</i> (subst.) <i>mail</i> (subst.)			2
	<i>e-mail</i> (subst.) <i>email</i> (subst.) <i>mail</i> (subst.)		90 14 10
		<i>e-mailový</i> <i>emailový</i> <i>mailový</i>	43 4 4
<i>freemail</i> (subst.) <i>free-e-mail</i> (subst.)			
	<i>freemail</i> (subst.) <i>free-e-mail</i> (subst.)		1
		<i>freemailový</i> <i>free-e-mailový</i>	1 1
<i>e-mail</i> (adj.) <i>mail</i> (adj.)			8 2
<i>freemail</i> (adj.) <i>free-e-mail</i> (adj.)			2 2
<i>mailing</i> (adj.)			1
<i>e-mail</i> (verb.)			
	<i>mailovat</i> (<i>mailován</i>)		1
		<i>mailování</i>	2

Nesklonné subst. *e-mail* mělo tento kontext: *...přidána možnost volby způsobu odeslání e-mail... a ...velikost 1 e-mail... Vzhledem k velmi nízkému výskytu a naopak ustálenému a vysokému výskytu v podobě adaptované podle typu HRAD nelze vyloučit možnost pouhého překlepu.*

E-mail/mail a mailing jako nesklonných adj.: ...nastavení e-mail serveru..., ...provozovatelé e-mail služeb..., klienti tohoto mail serveru..., ...na následující e-mail adrese..., ...umožňuje založit si svůj vlastní mailing list...

Použité slovtvorné procesy jsou desubstantivní sufixální derivace a deverbativní konverze.

10. tabulka: e-mail, www.ovsem.net (22.–23. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>e-mail (subst.)</i> <i>email (subst.)</i> <i>mail (subst.)</i>				
	e-mail (subst.) email (subst.) mail (subst.) majl (subst.)			36 76 23 1
		e-mailový emailový		20 21
			e-mailově	1
<i>freemail (subst.)</i>				
	freemail (subst.)			1
e-mail (adj.)				2
email (adj.)				1
mail (adj.)				1

Využití e-mail/email/mail jako nesklonného adjektiva: ...*si nechávám posílat Mail info...*, ...*následoval první přesun dat. E-mail klient, QIP, portable office - no prostě to nejnutenější...*, ...*štít sledující veškerou práci na počítači, e-mail scanner, virový trezor a další. (...)*, ...*chcete-li profi email klient a nechcete utrácet...*

V této tabulce se objevuje první výskyt adverbia. Jedná se tedy o nový proces deadjektivní konverze. Jinak je v tomto paradigmatu užít pouze proces desubstantivní sufixální derivace.

11. tabulka: e-mail, www.chip.cz (22.–23. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>e-mail (subst.)</i> <i>email (subst.)</i> <i>mail (subst.)</i>			
	e-mail (subst.) email (subst.) mail (subst.)		371 35 66
		e-mailový emailový mailový	151 12 15
<i>freemail (subst.)</i>			
	freemail (subst.)		4
		freemailový	3
<i>hotmail (subst.)</i>			
	hotmail (subst.)		
		hotmailový	1
<i>webmail (subst.)</i>			
	webmail (subst.)		
		webmailový	1
e-mail (adj.)			1
mail (adj.)			1
<i>e-mail (verb.)</i>			
	<i>e-mailovat</i> (<i>e-mailován</i>)		
		e-mailování	1

Kontext nesklonného adjektivního užití na chip.cz: ...v podobě e-mail serveru..., ...přidat další softwarové aplikace jako např. mail server XDove,... Do výskytu adj. e-mailový je započítán i překlep e?mailový.

Poslední tabulka se slovotvorným „jádre“ e-mail nepřináší žádné nové slovotvorné procesy. Jedná se o zmiňovanou sufixaci a také konverzi.

3.3.5 Firewall

Firewall je v IT oboru softwarová ochrana počítače před vniknutím někoho zvenčí. Původní význam v angličtině lze přeložit jako protipožární přepážka/stěna. Přenos významu ochrany je zřejmý. Překlad pomocí přejatého substantiva firewall se objevuje na třech ze čtyř použitých on-line slovníků. Ve své substantivní i adjektivní formě je přejaté slovo uvedeno jako překlad u Fronka. Kromě toho je tu překlad zabezpečovací hradba a adj. hradební (v IT významu). Slovo firewall se nikdy nevyskytuje graficky jakkoliv adaptované, ale vždy je morfologicky adaptované podle typu HRAD.

Jediným produktem slovotvorné adaptace je tu desubstantivní adjektivum firewallový, které má navíc relativně velmi nízký výskyt, vzhledem k jinak poměrně vysokému výskytu substantiva. Je to první prezentované paradigma neslovesného charakteru, které má výrazně chudší možnosti rozvinutí. Uplatňuje se tu pouze proces sufixace.

12. tabulka: firewall, www.supersvet.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>firewall (subst.)</i>			
	firewall (subst.)		15
		firewallový	1

13. tabulka: firewall, www.ovsem.net (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	výskyt
<i>firewall (subst.)</i>		
	firewall (subst.)	8

14. tabulka: firewall, www.chip.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>firewall (subst.)</i>			
	firewall (subst.)		261
		firewallový	2

3.3.6 Flash

Překlad slova flash do češtiny zní především blesk, záblesk/blesknout. Má funkci substantiva, verba i adjektiva. Ani u Fronka, ani na webových slovnících není slovo uvedeno v IT významu, tedy ani přeloženo přejatým slovem. V IT se používá nejspíše ve třech zvláštních významech. Jeden je odvozen od názvu programu Adobe Flash, odtud se slovo používá jako označení programovacího prostředí nebo jazyka, který je tomuto programu vlastní (flashová hra), jinak se samozřejmě také používá ke zkrácenému pojmenování samotného programu. Druhý význam je spojen s jistým speciálním typem paměti pro ukládání dat (flash

disk, flash paměť) a ještě je pravděpodobně oddělen třetí význam: provést flash firmwaru = flashnout firmware = přepsat ho, vymazat a nahradit novým. Tento poslední význam nejspíše souvisí s původním překladem slova flash jako záblesku, neboť toto přepsání se dříve provádělo také UV zářením nebo silnými elektrickými impulzy. Dnes už se většinou jedná o rutinní přepsání dat, ale výraz zůstal.

První význam tvoří v mých zdrojích slovotvorné paradigma slov flash (nesklonné subst.), flash (podle typu STROJ nebo PÍSEŇ), flash (nesklonné adj.), ad-flash (nesklonné adj.), flashový a flashovka. **Druhý význam** tvoří paradigma flash (podle typu PÍSEŇ), flash (nesklonné adj.), flashový a flashka. A **třetí význam** tvoří paradigma flash (podle typu STROJ) a flashnout.

Slovotvorné paradigma patří spíše k chudším. Vyskytuje se tu sice verbum, ale pouze v jednom z významů a to v tom nejméně frekventovaném.

15. tabulka: flash, www.supersvet.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>flash (subst.)</i>			
	flash (subst.; stroj)		7
		flashový	1
<i>flash (adj.)</i>			1

Vše se vztahuje k významovému okruhu programovacího prostředí flash (1. význam). Flash jako nesklonné adj. bylo užito takto: *...oživení celého internetového reklamní trhu prostřednictvím těchto (...) zdržujících FLASH blbinek...* Jeden případ výskytu subst. flash je takový: *...web s navigační lištou ve FLASHy...*, jedná se tedy jednak o příklad chaotického zacházení s psaním velkých a malých písmen¹⁹ a zároveň o případ pravopisné chyby.

Slovotvorným procesem je pouze desubstantivní sufixace.

16. tabulka: flash, www.ovsem.net (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
1. význam				
<i>flash (subst.)</i>				
	flash (subst.; ?)			1
	flash (subst.; STROJ)			26
		flashový		7
			flashovka (= flashová hra)	1
flash (adj.)				12
ad-flash (adj.)				1
2. význam				
flash (adj.)				18
		flashka (= flash paměť)		1
3. význam				
<i>flash (subst.)</i>				
	flash (subst.; STROJ)			3
<i>flash (verb.)</i>				
	flashnout			1

¹⁹ Příklady jiných výskytů: *...zobrazení ve flashi...*, *...rozsáhlá sbírka (...) her ve Flashi...*, *...tutorialy do Flashe...*

Mužský rod s deklinačním typem STROJ u substantiva flash v 1. významu není jednoznačně určit, neboť tvary se často zcela nečitelně shodují s tvary ženského typu PÍSEŇ. Typ STROJ uvádím jako jediný u všech výskytů vzhledem k tomu, že je to pravděpodobný předpokládaný typ (flash jako (ten) program nebo jazyk) a že v pádech s odlišnými tvary těchto dvou typů se vždy uplatnil tvar mužského rodu. Ve spojení *tyto jednoduché flashe* je ale přesto zřejmá nejistota určení typu, k němuž se slovo řadí, neboť se nejedná přímo o užití ve smyslu programu, ale ve smyslu tyto jednoduché flashové hry. Proto je také tento výskyt zaznamenán zvlášť, jako samostatný lexém (flash = flashová hra). Rod může být teoreticky obojí, buď ve spojitosti s programem nebo ve spojitosti s hrou.

Tato tabulka je zajímavá tím, že se tu objevuje poprvé slovotvorný proces univerbizace a hned ve třech různých případech. Jinak zde najdeme pouze desubstantivní sufixaci.

17. tabulka: flash, www.chip.cz (1. 4. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
1. význam			
flash (subst.)			1
	flash (subst.; STROJ)		14
		flashový	6
flash (adj.)			19
2. význam			
<i>flash (subst.)</i>			
	flash (subst.; PÍSEŇ)		15
		flashový	30
flash (adj.)			202
		flashka	1
3. význam			
<i>flash (subst.)</i>			
	flash (subst.; STROJ)		3

Velmi vysoký výskyt nesklonného adj. flash je daný tím, že jde především o užívání ve spojení *flash disk* nebo *flash paměť*, která se téměř výhradně píše takto zvlášť a jsou velmi frekventovaná. *Flashdisk* jako kompozitum, psáno dohromady, se vyskytlo pouze dvakrát.

Příklady konkrétního užití nesklonného adjektiva v rámci okruhu 1. významu: (...) *Přesto engine nejde za funkcionalitu známého Flash přehrávače. (...), ...musí vytvořit XLM soubor, aby z Webu 2.0 nebo flash aplikace vytvořil AIR nástroj. (...)*

Přímým dokladem o tom, že ve 2. významovém okruhu se subst. flash ohýbá podle typu PÍSEŇ, byl pouze tento kontext: *...a ne tedy mezi skladbami uloženými na interní flashi...*

Příklad použití subst. flash ve 3. významovém okruhu: titulek *Jak provést flash BIOS z USB flash disku.*

3.3.7 Format

Slovo format má v angličtině primárně funkci substantiva a adjektiva. U Fronka je uveden pouze překlad formát. Význam lze vysvětlit výrazy úprava, ráz, povaha. Význam slovesný – formátovat – je u Fronka uveden pouze v IT kontextu. Zde tedy format znamená buď upravit povahu dat, datovou strukturu nebo případně strukturu a vzhled textu.

Překlady prostřednictvím přejatého slova se vyskytují ve všech vyzkoušených on-line slovnících: jedná se ve všech případech o slovo formát, třikrát sloveso formátovat, třikrát formátování a také překlad ‚uspořádat/dát do formátu‘.

Formát se vždy vyskytuje s drobnou grafickou úpravou: grafémem ‚á‘. Slovo je také vždy morfologicky adaptované. Substantivum se skloňuje podle typu HRAD, verbum se časuje podle typu KUPOVAT.

18. tabulka: format, www.supersvet.cz (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>format (subst.)</i>				
	formát			74
		formátový		1
<i>format (verb.)</i>				
	formátovat (formátován)			7
		zformátovat (zformátován)		1
			zformátovaný	1
			zformátování	1
		<i>přeformátovat (přeformátován)</i>		
			přeformátování	1
		formátovací		7
		formátovaný		3
		formátování		8

19. tabulka: format, www.ovsem.net (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>format (subst.)</i>				
	formát			73
<i>format (verb.)</i>				
	formátovat (formátován)			4
		zformátovat (zformátován)		3
			zformátovaný	3
			zformátování	3
		formátovací		1
		formátování		9

20. tabulka: format, www.chip.cz (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>format (subst.)</i>				
	formát			265
		videoformát		1
		kinoformát		1
		<i>celoformát</i>		
			celoformátový	1
		<i>multiformát</i>		
			multiformátový	3
		<i>víceformát</i>		
			víceformátový	4
		<i>plnoformát</i>		
			plnoformátový	1
<i>format (verb.)</i>				
	formátovat (formátován)			2
		naformátovat		3
		přeformátovat (přeformátován)		2
			přeformátování	1
		<i>zformátovat (zformátován)</i>		
			zformátovaný	3
			zformátování	1
		formátovací		1
		formátovaný		1
		formátování		2

Sufixací derivované desubstantivní adjektivum formátový se vyskytlo pouze v prvním zdroji, supersvet.cz. Ve výsledcích z chip.cz pak najdeme komponované (vzniklé derivací z kompozita) varianty tohoto adjektiva. Substantivní kompozita (plnoformát, multiformát apod.) zde předpokládám vzhledem k uplatnění obdobných postupů v jiných případech, jejich alespoň minimální výskyt je potvrzen podle webového vyhledávače google.cz. Objevují se tu i přímé produkty procesu kompozice: videoformát a kinoformát. V tomto případě jsem obě slova zařadila jako české výsledky tohoto slovotvorného procesu, neboť v angličtině se videoformát vyskytuje mnohem častěji jako slovní spojení adjektiva se substantivem. Může se sice objevovat i jako kompozitum, ale přistoupila jsem k tomuto zařazení s ohledem na to, že video (i kino) jsou i v češtině již slova zdomácnělá a jsou obvyklými komponenty hybridních složenin a také s ohledem na druhé slovo – kinoformát, které se v angličtině téměř nevyskytuje, ani jako spojení adjektiva se substantivem.²⁰ Kino je v angličtině spíše neobvyklé slovo nebo jeho komponent.

Další slovotvorné procesy jsou společné všem zdrojům. Jedná se opět o deverbativní derivaci (sufixaci i prefixaci) a konverzi.

²⁰ Možnost výskytu jsem ověřovala prostřednictvím vyhledávače Google a jeho rozšířeného vyhledávání.

3.3.8 Hack

Primární význam anglického verba *hack* je *sekat/seknout*, případně *sek/zásek* nebo *kopnutí*. Jinak je to ale opět slovo s mnoha významy i v různých slanzích. Hlavní význam pro IT je *proniknout do cizího systému, projít ochranou počítače*. Jsou tu možné i jiné významy v IT slangu, ale v mých zdrojích nebyly užité, takže není třeba je rozvádět.

U Fronka jsou v IT významu použity překlady *proniknout, hacknout, hackovat, nabourat, hákovat, háknout*. V procházených slovnících nejsou překlady pomocí přejatého slova použité. Na webu *slovník.cz* je jeden překlad *programovat (slang.)*, na *online-slovník.cz* je navíc také tento překlad: *provizorní, nouzové nebo nestandardní řešení programátorského problému (n: [slang.] [tech.])*. Oba se tedy nejspíše pojí ještě s trochu jiným významem přímo v anglickém slangu. Slovo *hacker* je naopak ve třech případech přeloženo přejatým *haker* a *hacker* (kromě opisných překladů spojeními typu *počítačový pirát*), v jednom případě pouze opisným spojením. Ve Fronkově slovníku se uvádí překlady *nabourávač, průnikář, hacker, haker*.

Grafická adaptace, která se projevuje v překladech na některých on-line slovnících, se v mých zdrojích nevyskytuje, slovo se zde graficky nijak neadaptuje. Morfologická adaptace substantiv *hack* i *hacker* je pravidelná, podle typů HRAD a PÁN. Verbum se zde adaptuje pouze formantem *-nou(t)* podle typu TISKNOU (nízký výskyt ale nevyklučuje případné využití i typu MINOU).

21. tabulka: *hack*, www.supersvet.cz (5. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	výskyt
<i>hack (verb.)</i>		
	hacknout	1

22. tabulka: *hack*, www.ovsem.net (5. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>hack (subst.)</i>			
	hack (subst.)		1
<i>hack (verb.)</i>			
	hacknout		2
	<i>hackovat</i> <i>(hackován)</i>		
		hackování	1

Kontext substantiva *hack* (a zároveň *hackování*) na *ovsem.net*: (...) *Hackování je taková menší vsuvka. Skládáte potrubí a tím potrubím musíte propojit dva konce. Před začátkem se objeví obtížnost hacku.* (...) Jedná se o popis *hackování* jakožto součásti herního postupu.

23. tabulka: hack, www.chip.cz (17. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>hack (subst.)</i>			
	„hack“ (subst.)		1
<i>hacker</i>			
	hacker		247
		superhacker	4
		hackerský	29
		hackerův	6
<i>hacking (subst.)</i>			
	hacking (subst.)		5
<i>hack (verb.)</i>			
	hacknout		7

Na chip.cz bylo substantivum hack užito takto: (...) *Naši kolegové vyzkoušeli například „hack“ webové stránky TUV...* Výskyt verba hacknout zahrnuje i dva výskyty v uvozovkách, tedy příznakové užití. Substantivum hacking bylo užito např. v těchto kontextech: *Hacking dopravních prostředků* (mezititulek), *...prezentují světově proslulí hackeři to nejlepší z hackingu...*

Užitými slovtvornými postupy slovtvorného paradigmatu kolem jádra hack jsou deverbativní konverze (tabulka ovsem.net) a desubstantivní sufixální derivace (tabulka chip.cz).

3.3.9 Hardware

Substantivum hardware má v angličtině původní význam železářské zboží, výzbroj nebo obecně technické vybavení. V případě IT významu je to technické vybavení, příslušenství počítače. Ve všech slovnících (i u Fronka) byl užit překlad přejatým slovem hardware, na slovník.seznam.cz a u Fronka i adjektivem hardwarový.

Ke grafické adaptaci slova nedochází, pouze se důsledně při deklinaci i při sufixaci vypouští koncové němé ‚e‘. Morfologická adaptace není pravidelná. Neadaptovaná, nesklonná varianta subst. má vždy výrazně nižší výskyt než varianta sklonná podle typu HRAD. Přesto výskyt celkově devíti tvarů bez příslušného tvarotvorného formantu již prokazatelně ukazuje na jistý úzus užívání i této neadaptované možnosti. Zvláště je třeba poznamenat, že velký podíl výskytu tvoří nominativ nebo akuzativ singuláru, kde není možné rozeznat, zda měl autor textu na mysli případnou flexi podle typu HRAD, nebo ne.

24. tabulka: hardware, www.supersvet.cz (6. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
hardware (subst.)			4
	hardware (subst.)		25
		hardwarový	6

Z celkového výskytu substantiva hardware v náležitých tvarech podle deklinačního typu HRAD na supersvet.cz bylo devět případů v nom./akuz. singuláru.

25. tabulka: hardware, www.ovsem.net (6. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
hardware (subst.)			4
	hardware (subst.)		21
		hardwarový	6
hardware (adj.)			2

Z celkového výskytu substantiva hardware v náležitých tvarech podle deklinačního typu HRAD na ovsem.net bylo šestnáct případů v nom./akuz. singuláru.

Hardware jako nesklonné adjektivum se vyskytovalo v tomto kontextu: ...z hardware výhod je to celkem jasné... a ...kvůli šíleným hardware nárokům...

26. tabulka: hardware, www.chip.cz (6. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
hardware (subst.)				1
	hardware (subst.)			217
		hardwarový		74
			hardwarově	12

Z celkového výskytu substantiva hardware v náležitých tvarech podle deklinačního typu HRAD na chip.cz bylo sto jedna případů v nom./akuz. singuláru. Jedenkrát se v nadpisu objevilo *Sbohem, hardware*, kde nelze určit, zda jde o tvar vokativu podle typu HRAD, nebo jde o užití nesklonné varianty.

Ze slovtvorných procesů se v excerpce slovtvorného „jádra“ hardware objevuje pouze desubstantivní sufixace a v případě chip.cz také deadjektivní konverze (druhý případ výskytu adverbia, první případ viz 10. tabulka).

3.3.10 Chat

Slovo chat můžeme do češtiny přeložit jako verbum vykládat si/povídat/kecat nebo jako substantivum rozhovor/povídání apod. Stejný význam má toto slovo i v IT slangu, kde se pouze přenáší na rozhovory a povídání přes internet. V on-line slovnících se neuzívá překladu pomocí přejatého slova, pravděpodobně právě proto, že význam v IT slangu zůstává prakticky tentýž. U Fronka je však IT význam uveden zvlášť, substantivum je přeloženo jako písemná diskuze prostřednictvím internetu, verbum jako chatovat/účastnit se chatu a pro IT význam je zde i adjektivum – chatařský, chatovací a chatový.

Ke grafické adaptaci v tomto případě opět nedochází. Morfologická adaptace u substantiva je pravidelná, subst. se řadí k typu HRAD, verbum se adaptuje podle typu KUPOVAT. Adjektivum se objevuje i neadaptované – chat (pouze na supersvet.cz) – vedle desubstantivního chatový (pouze chip.cz) a deverbativního chatovací.

27. tabulka: chat, www.supersvet.cz (23.–24. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>chat (subst.)</i>			
	chat (subst.)		19
chat (adj.)			5
<i>chat (verb.)</i>			
	chatovat (chatován)		1
		chatování	1

Sloveso chatovat se vyskytlo pouze v tomto tvaru a kontextu: ...*chat(uj) s ostatními...*
 Jako nesklonné adjektivum bylo slovo chat užito např. takto: ...*popis jednoho takového české (sic) CHAT místa. (...), (...)* *Základní zbraní této CHAT služby je...*

28. tabulka: chat, www.ovsem.net (23.–24. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>chat (subst.)</i>			
	chat (subst.)		6
		multichat	1
<i>chat (verb.)</i>			
	chatovat		3
		chatovací	3

Kompozita multichat a v následující tabulce videochat a videochatovat opět zařazují jako produkty českého procesu kompozice (viz 20. tabulka: videoformát a kinofórmát).

29. tabulka: chat, www.chip.cz (23.–24. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>chat (subst.)</i>			
	chat (subst.)		47
		chatový	2
		videochat	4
<i>chat (verb.)</i>			
	chatovat (chatující; chatován)		9
		videochatovat	1
		chatovací	12
		chatující	2
		chatování	12

Jeden výskyt verba chatovat se objevil v uvozovkách: „chatujete“. V některých případech autoři textů vnímají použití přejatého adaptovaného anglicismu ne zcela neutrálně a jeho expresivitu naznačují uvozovkami. Nelze však vysledovat nějakou zákonitost. V jednom kontextu uvozovky jsou, jinde ne.

Ze slovtvorných procesů tyto tabulky zaznamenávají deverbativní konverzi a sufixaci, desubstantivní sufixaci a kompozici.

3.3.11 Install

Anglické verbum *install* znamená zavést, uvést, dosadit, montovat apod. Lze ho přeložit i jako (na)instalovat bez IT významu, neboť slovo původně pochází z latiny a odtud také bylo s prvotním významem přejato i do češtiny. V IT významu se jedná o zavádění softwaru do počítače. Překlady pomocí přejatých sloves instalovat a nainstalovat jsou uvedeny ve všech použitých slovnících, nelze však tedy automaticky předpokládat, že překlad pomocí přejatého slova zahrnuje pouze IT význam. U Fronka jsou v IT kontextu uvedeny také právě tyto dva překlady.

Při přejímání do češtiny dochází k mírné grafické adaptaci vynecháním jednoho ‚l‘ (u Fronka je však uvedena i anglická varianta pouze s jedním ‚l‘). Morfologická adaptace verba probíhá pouze prostřednictvím formantu -ova(t). Adjektiva vznikají pouze ve vyšších úrovních slovotvornou adaptací. Substantivum je přejímáno zvlášť, je to jediný případ z mého vzorku, kdy substantivum má i v angličtině jiný tvar než verbum. Jedná se o slovo *installation* (v angl. má i funkci adjektiva), jehož původem latinský slovotvorný sufix²¹ je v češtině výrazněji adaptován (lze to považovat za jistou podobu slovotvorné adaptace již v primární úrovni, tedy tam, kde se obvykle uplatní jen adaptace morfologická a grafická). Slovo je přejato v podobě instalace (deklinace podle typu RŮŽE). o stejný případ se jedná i v případě v češtině adaptovaného slova instalátor (deklinace podle typu HRAD). Anglická podoba je *installer* (podobně jako *spammer*, ovšem *spammer* je do češtiny přejat bez adaptace sufixu), činitelský sufix -er je v češtině adaptován na -átor (v jiných odpovídajících případech může být pouze -or).²²

---

²¹ Původem latinské je celé slovo, jak jsem uvedla již výše, ale předpokládáme, že v IT významu je přejímáno do češtiny v podstatě znovu a mnoho ze slov v uvedeném slovotvorném paradigmatu také vyjadřuje pouze tento význam. Verbum *instalovat* (příp. i *nainstalovat*) lze užít i ve spojení např. s nábytkem nebo výtvarným uměleckým dílem, ale ostatní prefigované varianty jsou již zatížené IT významem. Všechny výskyty slov uvedených v tabulkách jsou pouze v IT významu.

²² Srov. zmínku o pravidelných rezponzích u Rusínové, s. 312: (...) *Za zvláštní, nezanedbatelný adaptační krok je nutno považovat vznik pravidelných rezponzů, paralel českých prostředků k cizím, hláskově blízkým: tak vznikly například útvary jako vizionář, bankéř, (...), oratoř k cizím formatům -arius, -er, -orium. (...) Právě vzhledem k těmto pravidelným rezponzům považuji za vhodné zařadit slova instalace i instalátor jako primární adaptace anglických slov *installation* a *installer*. Dále srov. MČ, s. 244: (...) Činitelské názvy cizího původu byly obvykle přejaty spolu se základovými slovy a s dalšími odvozeninami. (...)*

30. tabulka: install, www.supersvet.cz (22. 11. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	5. úroveň	výskyt
<i>installation</i>					
	instalace				195
		(re)instalace			1
		(pře)instalace			1
		(re/od)instalace			1
		reinstalace			10
		deinstalace			2
			deinstalační		1
		odinstalace			4
			odinstalační		1
		<i>předinstalace</i>			
			předinstalační		1
		instalační			44
<i>install (verb.)</i>					
	instalovat (instalován)				24
		nainstalovat (nainstalován)			50
			nenainstalovat		1
			nainstalovaný		11
			nainstalování		1
		doinstalovat			1
		odinstalovat (odinstalován)			2
			<i>odinstalovávat (odinstalován)</i>		
				odinstalovávaný	1
			odinstalování		1
		neinstalovat			1
		předinstalovat (předinstalován)			1
			předinstalovaný		4
					6

Slova, u nichž je prefix uveden v závorce nebo dokonce s alternací, jsem zapsala přesně, jak byla uvedena v textu. Čili závorka i alternace byly uvedeny v původním textu a znamenají vyjádření obou významů (místo „předinstalace a instalace“ je v článku napsáno „(pře)instalace“).

31. tabulka: install, www.ovsem.net (22. 11. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	5. úroveň	výskyt
<i>installation</i>					
	instalace				117
		odinstalace			1
		instalační			53
			instalačka (= instalační soubory)		11
<i>installer</i>					
	instalátor				2
<i>install (verb.)</i>					
	instalovat (instalován)				41
		nainstalovat (nainstalován)			102
			nenainstalovat		2
			nainstalovaný		50
				nenainstalovaný	1
			nainstalování		34
		doinstalovat			1
			doinstalovávat		1
		odinstalovat (odinstalován)			3
			odinstalovávat		1
			<i>odinstalovatelný</i>		
				neodinstalovatelný	1
			odinstalování		2
		přeinštalovat (přeinštalován)			2
			přeinštalovaný		1
			přeinštalování		4
		předinstalovat (předinstalován)			1
			předinstalovávat		1
			předinstalovaný		3
		<i>znovuinstalovat</i> (<i>znovuinstalován</i>)			
			znovuinstalování		2
		instalování			2
<i>reinstall (verb.)</i>					
	reinstall (subst.)				3
<i>uninstall (verb.)</i>					
	uninstall (subst.)				1

Slova *reinstall* a *uninstall* byla použita jako maskuliní substantiva deklinovaná dle typu HRAD. Je to zvláštní případ přejetí anglického slovesa adaptovaného jako substantivum. Výskyt jsem zaznamenala ve třech různých článcích, ale všechna u jednoho autora. Kontext: (...) *Nejjednodušší cesta pro některé individua je obyčejný reinstall...*, *...opětovný reinstall vám zruší všechny (...) věčičky...*, *...může to skončit finálním reinstallem...*, (...) *Další krok byl uninstall starého neaktualizovaného NOD32...*

V této tabulce také máme další výskyt slovo tvorného procesu univerbizace (instalačka).

32. tabulka: install, www.chip.cz (23. 11. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>installation</i>				
	instalace			149
		reinstalace		4
		přeinstalace		1
		odinstalace		3
		<i>deinstalace</i>		
			deinstalační	1
		<i>samoinstalace</i>		
			samoinstalační	1
		instalační		27
<i>installer</i>				
	instalátor			3
<i>install (verb.)</i>				
	instalovat (instalován)			44
		nainstalovat (nainstalován)		91
			nenainstalovat	1
			nainstalovaný	33
			nainstalování	25
		odinstalovat (odinstalován)		6
			odinstalování	4
		přeinstalovat (přeinstalován)		2
			přeinstalovávat	1
			přeinstalování	2
		neinstalovat		6
		předinstalovat (předinstalován)		5
			předinstalovaný	17
		doinstalovat		5
			doinstalování	1
		instalovaný		7
		instalování		2

Ve všech zdrojích společně se projevují slovtvorné procesy desubstantivní prefixace i sufixace, deverbativní prefixace, sufixace a konverze, univerbizace a některé případy lze považovat již za kompozici (samoinstalační, znovuinstalování).

3.3.12 Load

Slovo load lze v obecném významu přeložit jako subst. břemeno, náklad, nosnost, výkon nebo množství, jako verb. naložit, nabít. U Fronka je uveden verbální IT význam zavádět, vkládat. Příkladové slovo se neobjevuje. U Fronka nalezneme frázová slovesa load down a load up, přičemž load down nemá uveden žádný IT význam, zatímco u load up uvádí Fronek IT význam nahrávat, zavádět. To odpovídá i významu slova upload.

U hesla upload je ve Fronkově slovníku uveden význam přesouvat (do střediskového počítače), u hesla download jsou překlady přenos dat (do lokálního počítače), stahování, stažený soubor, přesunout, stáhnout.²³ v případě slova reload prefix re- odpovídá českému znovu-.

Ke grafické adaptaci slov nedochází. Morfologická adaptace u substantiv i verb probíhá pravidelně. Verba přijímají koncovky typu KUPOVAT, všechna substantiva získávají koncovky typu HRAD. V textech se objevují jen neadaptovaná adjektiva (download, upload, reload, slot-load).

33. tabulka: load, www.supersvet.cz (24. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>load (subst.)</i>			
	load (subst.)		1
<i>download (subst.)</i>			
	download (subst.)		18
		downloadový	1
<i>upload (subst.)</i>			
	upload (subst.)		7
<i>reload (subst.)</i>			
	reload (subst.)		1
download (adj.)			5
reload (adj)			4
<i>dowload (verb.)</i>			
	downladovat		1
<i>upload (verb.)</i>			
	uploadovat (uploadován)		1
		uploadovací	2
		uploadovaný	1
		uploadování	1

Pouze jako jeden z pěti výskytů nesklonného adj. download je započítán název jedné rubriky časopisu (*Download sekce*), který se reálně vyskytoval v textech vícekrát. Další příklady užití nesklonných adj.: *...funkci, která umožňuje zamezit tzv. "reload útoku"...*, *download management* (ve výčtu vlastností jistého redakčního systému).

Příklady užití substantiv: (...) *Možnost přímého uploadu souboru...*, *...zavádění služeb trvá přitom i s registrací (...)* a *[s] uploadem (...)* pouze několik minut..., *Download souborů* (jako meztitulky), (...) *Systém se snaží od sebe oddělit tzv. reloady a jedinečné návštěvy...*

V případě výskytu slova reload v kontextu *...funkci, která umožňuje zamezit tzv. "reload útoku"...*, který se tu objevil třikrát téměř totožně, není zcela jasné určení slovního druhu. Může jít o možnost *zamezit (něco) reload – reload (čeho) útoku* (subst.) nebo o možnost *zamezit (něčemu) útoku – (jakému) reload útoku* (adj.). Pro druhou variantu jsem se rozhodla podle vzoru tohoto kontextu: *...nová ochrana proti tzv. "reload útokům"...*

²³ Je zajímavé, jak nejednotně k překládání těchto slov přistupuje i velký Fronkův slovník. Snad je to dáno novostí a neustáleností IT slovní zásoby.

34. tabulka: load, www.ovsem.net (24. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>load (subst.)</i>			
	load (subst.)		2
<i>download (subst.)</i>			
	download (subst.)		14
<i>upload (subst.)</i>			
	upload (subst.)		7
<i>downloader</i>			
	downloader		1
download (adj.)			1
upload (adj.)			1
<i>upload (verb.)</i>			
	uploadovat		3
		reuploadovat	1

Sloveso reuploadovat jsem zařadila jako produkt české prefixace vzhledem k vysoké míře zdomácnění cizího prefixu re- v češtině.

Kontexty užití nesklonných adjektiv: (...) *Vaše download manažery budou opět funkční...*, (...) *Přibude také nová kódovací lišta a vylepšená bude upload funkce...*

35. tabulka: load, www.chip.cz (24. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	výskyt
<i>download (subst.)</i>		
	download (subst.)	30
<i>upload (subst.)</i>		
	upload (subst.)	25
<i>reload (subst.)</i>		
	reload (subst.)	2
<i>downloader</i>		
	downloader	4
download (adj.)		3
slot-load (adj.)		1
<i>upload (verb.)</i>		
	uploadovat	3

Příklady užití nesklonných adjektiv na chip.cz: *Optická mechanika: Slot-load DVD+/-RW/RAM* (výčet technických parametrů notebooku), ... *stahovat sám nebo ve spolupráci s download manažerem...*

V souhrnu se v těchto tabulkách objevují slovtvorné procesy desubstantivní sufixace a deverbativní sufixace, prefixace i konverze.

3.3.13 Open-source

V nadpisu podkapitoly uvádím grafickou variantu sousloví se spojovníkem proto, že tak byla uvedeno anglické heslo u Fronka. Jedná se pevnou kolokaci, která mimo IT nemá specifický význam. Open-source Froněk překládá jako open-source nebo jako opensourcový, obojí jako adjektiva. Žádný vysvětlující překlad neuvádí. Na slovník.nettown.cz se toto spojení vůbec nevyskytuje. Ve dvou případech se v on-line slovnících vyskytuje spojení se spo-

jovníkem a s překladem otevřený zdrojový kód (adj.)²⁴ Jedenkrát je tu podoba s mezerou a s překladem Open Source (s velkými počátečními písmeny u angl. hesla i překladu) a otevřený zdroj. Z opisných překladů z on-line slovníků je tedy zřetelný i význam spojení (otevřený kód ve smyslu volně přístupný uživatelům).

Ke grafické adaptaci spojení nedochází, objevují se ale dvě již zmíněné grafické varianty. Tyto varianty se mohou vyskytnout vedle sebe i v rámci jednoho článku. V českých textech z mých zdrojů se spojení open-source/open source vyskytuje nejen v adjektivní pozici (morfologicky neadaptované substantivum), ale i v substantivní. Ani jako substantivum pak není toto spojení (resp. jeho druhá část source) morfologicky adaptováno. Je to jediný příklad v této práci, kdy nedochází u substantiva k žádné morfologické adaptaci.

36. tabulka: open-source, www.supersvet.cz (30. 3. 2010)

1. úroveň	výskyt
open source (subst.)	2
open source (adj.)	9

Příklady užití v adjektivní pozici: *Aktualni trendy v Open Source databazich, ...výstavy zaměřené především na (...), Open Source software..., ...jsem založil přidružený open source projekt...* Specifičtější případem už je tento kontext: (...) *Tento software stojí také za zmínku. Je plně Open Source a obsahuje...*, *Zde se jedná o funkci verbonominálního predikátu, kde nelze předpokládat užití nesklonného adjektiva v ustáleném spojení, blízko kompozitnímu typu (jako je tomu jindy: open source databáze, flash disk, pre-boot aplikace, chat služba, ...).* Je to tedy pravděpodobně jediné užití ryze adjektivní.

Užití v substantivní pozici: *...zaměřený na informační technologie, především pak Linux, open source a související oblasti. (...), ...phpRS systém je vyvíjen jako open source, což v praxi znamená...*

Užití v pozici za jako není jednoznačně určitelné jako substantivní. Má k tomu ale pří-
nejmenším velmi blízko. Tento případ se vyskytuje i v následujících výsledcích.

37. tabulka: open-source, www.ovsem.net (30. 3. 2010)

1. úroveň	výskyt
open source (subst.)	3
open source (adj.)	2

Užití v adjektivní pozici: *...vyšla nová verze open source CMS Textpattern..., (...)* *Je to open source projekt...*

Užití v substantivní pozici: (...) *Google Chrome je a bude vyvíjen jako open source a počítá se tedy..., (...)* *Věřím, že jako open source velmi rychle..., ...doufám, že díky open source to neskončí...*

²⁴ Tedy substantivní opisný překlad, ale adjektivní funkce.

38. tabulka: open-source, www.chip.cz (30. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
open source (subst.)			4
open-source (subst.)			8
		opensourcový	8
open source (adj.)			14
open-source (adj.)			12

Příklady užití v adjektivní pozici: *Open Source software v praxi* (titulek), (...) *Kromě open source aplikace...*, ...z důvodu invaze Firefoxu, *open-source alternativy...*, ...založeno na *open-source platformě...*

Příklady užití v substantivní pozici: ...vystoupí řada odborníků z oblasti *Open Source a Linuxu*. (...), ...přiblíží vám vztah Google k *Open Source*. (...), (...) *Je open source opravdu zadarmo?* (...), ...potvrzuje svůj kladný postoj k *Linuxu a open-source*..., ...je k dispozici zdarma a je to *open-source*. (...), (...) *Kategorie open-source se doposud...*

Jediným užitým slovotvorným postupem je zde desubstantivní sufixace, a to pouze na chip.cz.

3.3.14 Scan

Význam verba scan lze česky vyjádřit výrazem prozkoumat, v IT (ale i medicíně) se podle Fronka požívají překlady snímat, (pře)skenovat, prohlížet nebo prohledávat. Scanner je pak podle Fronka v IT významu česky snímač, skener nebo scanner.

V on-line slovnících se setkáme ve třech případech s překladem pomocí přejatého verba skenovat a jedenkrát také pomocí subst. skenování. Ve slovníku slovník.nettown.cz není žádný překlad přejatým slovem. V případě subst. scanner se vždy setkáme s překladem přejatým graficky adaptovaným skener, v jednom případě i s adj. skenerový.

Slovo scan a další produkty jeho morfologické nebo slovotvorné adaptace se vedle slova click z celého vzorku nejvíce graficky adaptují. Na rozdíl od slova click, v jehož případě jsem zaznamenala celkově pouze jeden výskyt v graficky neadaptované podobě (viz výše), se slovo scan a další slova jeho slovotvorného paradigmatu častěji vyskytují i neadaptované. Přesto je výskyt v adaptované podobě sken výrazně častější. Lze říci, že neadaptovaná varianta je spíše výjimkou (scan, scanner, scanner, scanování – vše celkově maximálně ve třech výskytech). Dochází tedy k adaptaci grafické podoby slova podle podoby hláskové. Důsledně se však v grafice zachovává druhé 'e', u něhož lze předpokládat, že se nevyslovuje (podle anglického vzoru).

Morfologická adaptace probíhá pravidelně. Substantiva scan/sken a scanner/scaner/skener jsou vždy ohýbána podle typu HRAD. Verbum scan se adaptuje jako skenovat, tedy vždy podle typu KUPOVAT. Ani neadaptované adjektivum se v tomto případě vůbec nevyskytlo.

39. tabulka: scan, www.supersvet.cz (23. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>scanner</i>				
	scanner scaner skener			1 1 1
<i>scan (verb.)</i>				
	<i>skenovat</i> (<i>skenován</i>)			
		<i>naskenovat</i> (<i>naskenován</i>)		
			naskenovaný	2

40. tabulka: scan, www.ovsem.net (23. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>scan (subst.)</i>				
	scan (subst.) sken (subst.)			2 1
<i>scanner</i>				
	scanner skener			2 1
<i>scan (verb.)</i>				
	<i>skenovat</i> (<i>skenován</i>)			
		naskenovat (naskenován)		1
			naskenování	1
		skenovací		1
		skenování		1

Kontexty užití substantiv scan/sken na ovsem.net: ...nemá vliv na případný scan vašeho počítače..., (...) Nechal jsem ho dokončit scan, ale..., ...sloužit na sken a monitoring právě běžících procesů...

41. tabulka: scan, www.chip.cz (23. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>scan (subst.)</i>				
	scan (subst.) sken (subst.)			1 25
<i>scanner</i>				
	scanner skener			5 129
<i>scan (verb.)</i>				
	skenovat (skenujíc; skenován) <i>scanovat</i> (scanován)			28
		naskenovat (naskenován)		3
			naskenovaný	6
		proskenovat (proskenován)		2
			proskenování	1
		oskenovat		3
		skenovací		17
		skenovaný		3
		skenování scanování		108 1
		skenující		1

Do výskytu slova sken jsou započítány tři výskyty v uvozovkách.

Některé kontexty užití substantiv scan/sken na chip.cz: ...*v podobě 24 plných snímků za sekundu (tzv. progressive scan, odtud 24p)...*, ...*čas, který aplikace potřebují k RAW skenu...*, (...) *Po updatu definic jsme spustili rychlý sken. (...), (...)* *Během skenu 2,5 milionu souborů...*

Užití podoby scan je vlastně „polocitátové“, což svědčí o velmi okrajovém užívání v českých textech.

Ve slootovorném paradigmatu kolem jádra scan/sken ze slootovorných procesů pozorujeme deverbativní prefixaci, sufixaci a konverzi.

3.3.15 Server

Slovo server má v angličtině několik vzdálených významů: ve sportu ten, kdo má podání, dále také ministrant a nebo různé servírovací nádobí (vidlička, podnos). V IT významu uvádí Fronek pouze překlady server (subst.) a serverový. V on-line slovnících se v IT významu objevují i vysvětlující překlady. Na jednom z nich je pouze překlad server, na jednom jsou pouze opisná spojení datová stanice a hlavní počítač sítě. Na ostatních dvou pak jsou uvedeny obě možnosti. Pouze na jednom ze slovníků je i překlad prostřednictvím adjektiva serverový.

Grafické adaptaci slovo server nepodléhá, důsledně se v grafice zachovává i druhé ‚e‘ (viz případ skener, s. 44), a to i ve slootovorně adaptované formě serverový. Morfologická adaptace není proti očekávání pravidelná. Ve většině případů se server ohýbá podle typu

HRAD, na supersvet.cz je však několik výskytů bez příslušné koncovky (kontexty viz dále). Vzhledem k jejich počtu a různosti již nepředpokládám pouhý překlep.

Slovo server je velmi často součástí různých od původu anglických kompozit. Jak už jsem uvedla v kapitole Zdroje pro excerpci, zaznamenávám zde pouze kompozita, kde je server v pořadí druhým (posledním) komponentem.

42. tabulka: server, www.supersvet.cz (30. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
server (subst.)			5
	server (subst.)		545
		serverový	27
<i>webservice (subst.)</i> <i>web-server (subst.)</i>			
	webservice (subst.)		5
	web-server (subst.)		13
<i>mailserver (subst.)</i>			
	mailserver (subst.)		3
<i>proxyservice (subst.)</i>			
	proxyservice (subst.)		1
<i>info-server (subst.)</i>			
	info-server (subst.)		1

Kontexty užití slova server jako nesklonného substantiva: *...jméno server, respektive počítače, na který je nainstalován Apache..., ...mateřským server tohoto projektu..., ...využil služeb jednoho šikovného www server..., ...jak to dopadlo, se můžete dočíst na server Lupa...*

V tomto kontextu užití slova server (druhý výskyt v citaci) *...server se dotazuje v roli klienta na server agregátora, zda nejsou dostupné...* jde pravděpodobně opět o substantivum, ale ze stavby věty je teoreticky možné předpokládat i případný adjektivní charakter.

43. tabulka: server, www.ovsem.net (30. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>server (subst.)</i>			
	server (subst.)		188
		serverový	1

44. tabulka: server, www.chip.cz (29. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>server (subst.)</i>			
	server (subst.)		619
		videosever	3
		serverový	29
<i>mailserver (subst.)</i>			
	mailserver (subst.)		4
		mailserverový	1

Ze slovtvorných procesů zaznamenávají tyto tabulky desubstantivní sufixaci a kompozici.

3.3.16 Software

Ve Fronkově slovníku nemá výraz software žádný jiný význam než ten v IT oboru. Na některých on-line slovnících se vyskytl doslovný překlad měkké zboží, který však nemá žádný zvláštní, ustálený význam. Froněk uvádí u tohoto hesla významy programové vybavení/prostředky, software, ale i ryze slangové výrazy soft/sofťák a adjektiva softwarový a programový. V on-line slovnících najdeme stejné překlady, pouze slovo software se vyskytuje ve všech čtyřech.

Grafická adaptace zde probíhá stejně jako v případě hardware (viz kap. 3.3.9). Pouze se při připojování jakýchkoli formantů vypouští koncové němé ‚e‘. I morfologická adaptace se u slova software projevuje stejně jako u slova hardware. Software má sice v neadaptované formě vyšší výskyty než hardware, zároveň však má výrazně vyšší výskyty i v adaptované formě. Jejich poměry tedy nevycházejí příliš odlišně. Adaptované substantivum software je deklinováno podle typu HRAD. Zajímavostí je, že se na supersvet.cz jedenkrát vyskytlo toto substantivum i jako neutrum: (...) *Vyloučím-li prozatím z mého pohledu (...) ne životně důležité síťové software zprovozňující v jejím prostředí WEBserver...*

45. tabulka: software, www.supersvet.cz (5. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
software (subst.)			22
	software (subst., HRAD)		129
	software (subst., neutrum)		1
		softwarový	50

Z celkového výskytu subst. software ve 2. úrovni bylo 69 výskytů v nominativu nebo akuzativu singuláru. Do výskytu adaptovaného subst. software je jedenkrát započítán výskyt v uvozovkách „free software“.

Příklady použití neadaptovaných a adaptovaných forem subst. software na supersvet.cz: (...) *Ve vývoji a distribuci software se Zoner soustředí..., ...nominovat i databázové platformy z kategorie svobodného software..., ...většina profesionálního databázového software je založena...; ...stále ty samé (...) nabídky na nákup softwaru...,... poskytuje služby zákazníkům pomocí produktů a softwarů STROM telecom..., ...každý zájemce (...) dostává CD se softwarem...*

Je zřetelné i z několika uvedených příkladů, že většina případů nesklonné varianty se objevuje v genitivu. Zároveň je ale nutné brát zřetel na to, že genitiv je obecně nejfrekventovanější pád – tedy i v případě skloňování se nejčastěji vyskytuje tvar genitivu singuláru. V případě supersvet.cz byly všechny výskyty bez příslušné koncovky v genitivu.

46. tabulka: software, www.ovsem.net (17. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
software (subst.)			13
	software (subst.)		91
		softwarový	12
software (adj.)			1

Z celkového výskytu subst. software ve 2. úrovni bylo 58 výskytů v nominativu nebo v akuzativu singuláru.

Příklady použití neadaptovaných a adaptovaných forem subst. software na ovsem.net: (...) *o riziku nelegálního software slyšíme dnes a denně...*, (...) *Každopádně MyPhoneExplorer je typ software, který je velmi účelový...*, (...) *Stahování her a software je sociální problém.* (...); (...) *Pomocí dodaného softwaru lze...*, ...*podpora ze stran výrobců různých softwarů...*, ...*CD-ROM se softwarem...*, (...) *Díky tomuto softwaru získáte to nejlepší...*

Kontext slova software jako nesklonného adjektiva: ...*se stal nedílnou součástí mého software balíčku...*

47. tabulka: software, www.chip.cz (17.–18. 3. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
software (subst.)				16
	software (subst.)			546
		fotosoftware		1
		softwarový		108
			softwarově	7
software (adj.)				1

Z celkového výskytu subst. software ve 2. úrovni bylo 284 výskytů v nominativu nebo v akuzativu singuláru.

Příklady použití neadaptovaných a adaptovaných forem subst. software na chip.cz: ...*konference o open source software a Linuxu...*, ...*s využitím otevřeného software...*, ...*kraloval žebříčku českého nejstahovanějšího software...*; ...*od jednoduchého softwaru až po kompletní operační systémy...*, ...*funkce, které se rovněž používají v softwaru pro rozpoznávání textu...*, (...) *Se správně nastaveným softwarem mohl být...*

Kontext slova software jako nesklonného adjektiva: ...*vyhledá všechny nepoužívané vstupy (...)* včetně *nezdařených software a driver instalací...*

V této tabulce (47.) najdeme třetí a poslední případ užívání adverbia. Slovtvorné procesy jsou tu tedy zachyceny tři: desubstantivní sufixace, deadjektivní konverze a kompozice.

3.3.17 Spam

U Fronka je slovo spam uvedeno pouze v IT významu, na dvou použitých on-line slovnících je i obecný význam otravovat, otrava. Významy u Fronka jsou tyto: spam (subst.), nevyžádaný e-mail, spamový, spamovat a rozesílat nevyžádané dopisy. Na jednom ze zkoumaných on-line slovníků se heslo spam vůbec nevyskytuje (tedy ani spammer), na dvou jsou v IT významu pouze opisné překlady nevyžádaný e-mail. Pouze na slovník.seznam.cz jsou i překlady spam a spamový. Slovo spammer je jedenkrát přeloženo jako zasílatel nevyžádaných e-mailů, v ostatních dvou případech pouze jako spammer.

Nedochází zde k žádné grafické adaptaci. Morfologická adaptace probíhá, zaznamenala jsem pouze jeden výskyt neadaptovaného adjektiva spam. Subst. spam se přiřazuje v českému deklinačnímu typu HRAD, verbum se v textech nikde nevyskytovalo, ale dever-

bativní subst. spamování je slovem fundovaným k fundujícímu přičestí slovesa s formantem -ova(t) (spamovat).

48. tabulka: spam, www.supersvet.cz (21. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
<i>spam (subst.)</i>				
	spam (subst.)			26
		spamový		2
			bez-spamový	1
<i>antispam (subst.)</i>				
	antispam (subst.)			1
		antispamový		2
		anti-spamový		3
<i>spammer</i>				
	spammer			8
<i>spamming (subst.)</i>				
	spamming (subst.)			1
spam (adj.)				1

Kontext užití subst. spamming na supersvet.cz: ...*důvodem je sama podstata současného spammingu...* Kontext užití spam jako nesklonného adj.: ...*leží i na mém dosti přísném nastavení spam filtru...*

49. tabulka: spam, www.ovsem.net (21. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>spam (subst.)</i>			
	spam (subst.)		32
		spamový	6
<i>antispam (subst.)</i>			
	antispam (subst.)		1
		antispamový	3
<i>spammer</i>			
	spammer		5
<i>spam (verb.)</i>			
	<i>spamovat (spamován)</i>		
		spamování	2

50. tabulka: spam, www.chip.cz (21. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>spam (subst.)</i>			
	spam (subst.)		102
		videospam	1
		spamový	27
<i>antispam (subst.)</i>			
	antispam (subst.)		18
		antispamový	19
<i>webspam (subst.)</i>			
	<i>webspam (subst.)</i>		
		webspamový	1
<i>spammer</i>			
	spammer		46
		spammerský	1
		spammerův	1
<i>spamming (subst.)</i>			
	spamming (subst.)		3
<i>spam (verb.)</i>			
	<i>spamovat (spamován)</i>		
		spamování	1

Příklady užití subst. spamming na chip.cz: ...mohou (...) prodávat výpočetní výkon pro spamming, ale i (...) pro mnohem děsivější aktivity..., ...musí čelit jiné proradnosti, tzv. „link spammingu“...

Prezentované slovtvorné procesy v těchto tabulkách jsou desubstantivní prefixace i sufixace, desubstantivní konverze a kompozice.

3.3.18 Update

Význam slova update je v obecném smyslu i v IT shodný. Fronek uvádí překlady aktualizace/update, aktualizovat/updatovat, modernizovat, pro IT navíc také vytvářet nejnovější verzi. Ve všech on-line slovnících bylo z přejatých slov jako překlad použito pouze slovo update bez dalších poznámek, předpokládám tedy, že je tím míněno substantivum.

Grafická adaptace u tohoto slova probíhá pouze v nejmíněnější podobě – vypouštěním koncového němého ‚e‘ při připojování slovtvorných nebo tvarotvorných formantů. Morfologická adaptace se u verba realizuje formantem -ova(t). Adjektiva se vyskytují až v úrovních slovtvorně adaptovaných. Substantivum update se vyskytuje jak adaptované, tak neadaptované. Pokud se adaptuje, pak vždy přijímá koncovky deklinačního typu HRAD.

51. tabulka: update, www.supersvet.cz (21. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	výskyt
update (subst.)		11
	update (subst.)	13

Z celkového výskytu subst. update ve 2. úrovni jsou jen tři případy v jiném pádu než v nominativu či akuzativu singuláru.

Příklady užití nesklonné a sklonné varianty subst. update: (...) *Hlavní novinkou tohoto update je...*, (...) *První novinkou (...) v tomto update je...*; (...) *Po dvou nedávných (...) updatech...*, ...*vylepšení, která přejala z dvou výše zmíněných updatů...*, (...) *Při updatu v 1.0.7 byla (...) přidána funkce...*

52. tabulka: update, www.ovsem.net (21. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	výskyt
update (subst.)		1
	update (subst.)	17

Z celkového výskytu subst. update ve 2. úrovni bylo pět případů v jiném pádu než v nominativu či akuzativu singuláru.

Kontexty užití nesklonné varianty a pěti výskytů s nenulovou koncovkou: ...*navíc v update získáte Adobe Fireworks CS3...*; ...*všechny ještě nenainstalované updaty...*, (...) *Nedávno jsem těmto updatům nevěnoval pozornost...*, ...*jsou tyto updaty dá se říct povinností...*, ...*všechny dosavadní updaty pro Windows XP!* (...), (...) *Do updatu byly přidány...*

53. tabulka: update, www.chip.cz (21. 1. 2010)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
update (subst.)			
	update (subst.)		89
		updatový	1
update (verb.)			
	updatovat (updatován)		2
		updatovaný	1

Slovotvorné paradigma kolem slova update zachycuje v mých zdrojích (a to pouze v časopise chip.cz) procesy desubstantivní sufixace a deverbativní konverze.

3.3.19 Upgrade

Výraz upgrade má významově blízko k předchozímu. V obecném významu se u Fronka překládá jako stoupající svah; jako verbum pak zlepšovat, zvyšovat, rozvíjet nebo uzdravovat. V IT významu, který je i zde uváděn zvlášť, používá překlady novější/zdokonalená verze, upgrade, nadstavba; zdokonalený, nadstavbový, upgradový; modernizovat, upgradovat a vylepšovat. Všechny on-line slovníky používají z přejatých slov pouze upgrade bez dalších poznámek, pravděpodobně tedy substantivum.

Grafická adaptace zde má stejnou povahu jako např. u předchozího slova update (a stejně tak software a hardware) – pouze se při připojování jakéhokoli formantu vypouští koncové němé ‚e‘. Morfologická adaptace je také na velmi podobné úrovni jako u výše jmenovaných slov. Pokud se slovo upgrade jako substantivum adaptuje, pak přijímá koncovky

typu HRAD. V případě adaptace verba se objevuje opět možnost s formantem -ova(t), ale na supersvet.cz je naznačena i adaptace s formantem -nou(t) podle typu TISKNOOUT. Žádný tvar takového slovesa se tu sice nevyskytuje, ale zaznamenala jsem tři výskyty adjektiva vzniklého konverzí z tvaru upgradl.

54. tabulka: upgrade, www.supersvet.cz (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	výskyt
upgrade (subst.)				16
	upgrade (subst.)			25
<i>upgrade (verb.)</i>				
	upgradovat			1
	<i>upgradnout (upgradl)</i>			
		„upgradlí“ (sic!)		2
			„neupgradlí“ (sic!)	1

Adjektiva upgradlý a neupgradlý, o nichž jsem se zmínila již výše, se vyskytla společně v jednom článku, a to pouze takto v uvozovkách a s chybnou koncovkou: (...) *Pozor, "upgradlí" a "neupgradlí" bojovník se počítá za dva různé typy!* (...)

Z celkového výskytu subst. upgrade ve 2. úrovni byly pouze čtyři případy v jiném pádu než v nominativu nebo akuzativu singuláru.

Příklady užití nesklonné a sklonné varianty subst. upgrade: ...*nabízí do konce května (...)* *zvýhodněnou cenu UPGRADE...*, ...*skripty počítají v rámci upgrade jen s přechodem ze starších (...)* *verzí; ...otravné hlášky o výhodách upgradu...*, ...*neodkládejte upgrady těch budov...*

55. tabulka: upgrade, www.ovsem.net (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
upgrade (subst.)			1
	upgrade (subst.)		32
<i>upgrade (verb.)</i>			
	upgradovat (upgradován)		14
		upgradování	1

Z celkového výskytu subst. upgrade ve 2. úrovni bylo 19 případů v nominativu nebo v akuzativu singuláru. Jediný výskyt bez příslušné koncovky měl tento kontext: ...*doba pravidelného upgrade je již za mnou...*

56. tabulka: upgrade, www.chip.cz (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
upgrade (subst.)			1
	upgrade (subst.)		67
		„upgradový“	1
<i>upgrade (verb.)</i>			
	upgradovat (upgradován)		15
		upgradovatelný	2
		upgradovaný	1
		upgradování	1

Na chip.cz bylo z celkového výskytu subst. upgrade ve 2. úrovni 35 případů v nominativu nebo v akuzativu singuláru. Kontext užití nesklonného subst. upgrade: ...*bude k dispozici ve formě upgrade současné verze...* Kontext použití adjektiva upgradový v uvozovkách byl takový: ...*kompletní instalace proběhne i s čistě „upgradovým“ CD...*

Slovotvorné procesy zachycené ve slovotvorném paradigmatu kolem slova upgrade jsou desubstantivní sufixace a deverbativní sufixace a konverze.

3.3.20 Virus

Virus je slovo, které má velmi podobnou platnost jak ve svém významu medicínském, tak informačně-technologickém. Ve starším, medicínském významu bylo do češtiny přejato již z latiny, z angličtiny se do češtiny přeneslo až s IT významem. U Fronka jsou v obou významech uvedeny pouze překlady prostřednictvím přejatých slov virus, vir nebo virový. Stejně překlady se objevují i v on-line slovnících (adj. pouze v jednom případě).

Ke grafické adaptaci podle hláskové podoby zde nedochází, neboť tyto dvě podoby slova se ani neliší. Dochází zde však k odstraňování původní latinské koncovky -us v nominativu, analogicky k ostatním pádům. Výskyty variant virus/vir jsou počítány dohromady, neboť odlišný je právě jen nominativ. Morfologická adaptace je pravidelná, slovo virus/vir (antivirus/antivir) přijímá koncovky deklinačního typu HRAD.

Případ slovotvorného paradigmatu kolem jádra vir je odlišný a zajímavý tím, že vytváří verbum teprve konverzí od substantiva. V angličtině pro tuto činnost není jednoslovný překlad, neexistuje tu sloveso s kořenem vir (ani v medicínském významu), čili toto sloveso nemohlo být přejato přímo z angličtiny společně se substantivem.

Jako hypotetickou primární podobu verba jsem zvolila virovat, ačkoli jsem nejprve předpokládala, že se tato podoba vůbec neužívá. V mých zdrojích se sice vůbec nevyskytovala, ale ověřením prostřednictvím vyhledávače Google byla její existence potvrzena, i když převážně v „prostě-sdělovacích“ situacích – webových diskuzích apod. Hypotetická verbální forma virovat tvoří vidový protějšek k formě zavirovat, která je z mých použitých zdrojů potvrzena alespoň na chip.cz. Tuto funkci však může zastat i případná forma zavirovávat (jako tzv. sekundární imperfektivum), jejíž existence je částečně potvrzena adjektivem zavirovavací (opět chip.cz).

57. tabulka: virus, www.supersvet.cz (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	výskyt
<i>virus</i>			
	virus/vir		2
<i>antivirus</i>			
	antivirus/antivir		1
		antivirový	3

58. tabulka: virus, www.ovsem.net (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	5. úroveň	výskyt
<i>virus</i>					
	virus/vir				22
		virový			3
		<i>virovat</i>			
			<i>zavirovat</i> (<i>zavirován</i>)		
				zavirovaný	1
<i>antivirus</i>					
	antivirus/antivir				19
		antivirový			10

59. tabulka: virus, www.chip.cz (7. 12. 2008)

1. úroveň	2. úroveň	3. úroveň	4. úroveň	5. úroveň	6. úroveň	výskyt
<i>virus</i>						
	virus/vir					62
		virový				38
		<i>virovat</i>				
			zavirovat (zavirován)			2
				<i>zavirovávat</i>		
					„zavirovavací“	1
				zavirovaný		1
				zavirování		1
		<i>odvirovat</i> (<i>odvirován</i>)				
			odvirování			1
<i>antivirus</i>						
		antivirus/antivir				37
			antivirový			50

Kontext použití slova zavirovavací v uvozovkách: ...*při nedávném testu on-line skenerů (a naší „zavirovavací“ návštěvě webů) program téměř neprotestoval. (...)*

Použité slovtvorné procesy ve slovtvorném paradigmatu kolem jádra vir jsou desubstantivní sufixace a konverze a deverbativní prefixace, sufixace a konverze.

4 Shrnutí a závěry

4.1 Shrnutí všech prezentovaných slovtvorných postupů a jejich prostředků

desubstantivní

→ **prefixace:**

de-: deinstalace; **od-**: odinstalace; **pře-**: přeinstalace; **re-**: reinstalace;

→ **sufixace:**

-n(i): instalační, samoinstalační, deinstalační, odinstalační, předinstalační;

-ov(ý): e-mailový, freemailový, hotmailový, webmailový, firewallový, flashový, formátový, celoformátový, multiformátový, víceformátový, plnoformátový, hardwarový, chatový, downloadový, opensourcový, serverový, mailserverový, softwarový, spamový, antispamový, bez-spamový, webspamový, updatový, upgradový, virový, antivirový;

-sk(ý): hackerský, spammerský;

-ův(Ø): hackerův, spammerův;

deadjektivní

→ **konverze** (vzniká adverbium): e-mailově, hardwarově, softwarově;

deverbativní

→ **prefixace:**

na-: nabootovat, naklikat, nakliknout, naformátovat, nainstalovat, naskenovat;

ne-: nenabootovat, neklikat, nekliknout, neinstalovat, nenainstalovat;

od-: odklikat, odkliknout, odinstalovat;

pře-: překliknout, přeformátovat, přeinstalovat;

pro-: proklikat, proskenovat;

do-: doinstalovat; **o-**: oskenovat; **před-**: předinstalovat; **po-**: poklikat; **re-**: reuploadovat; **roz-**: rozkliknout; **u-**: ukliknout; **z-**: zformátovat; **za-**: zavirovat;

→ **sufixace:**

-c(i): bootovací, klikací, formátovací, chatovací, uploadovací, skenovací, zavirovací;

-teln(ý): bootovatelný, neodinstalovatelný, upgradovatelný;

-v-a(t): odklikávat, proklikávat, vyklikávat, překlikávat, doinstalovávat, odinstalovávat, předinstalovávat, přeinstalovávat;

→ **konverze:**

z -n-ového a -t-ového přičestí souborem koncovek deklinačního typu STAVENÍ: bootování, nabootování, klikání, proklikání, poklikání, proklikávání, kliknutí, nakliknutí, prokliknutí, e-mailování, formátování, zformátování, přeformátování, hackování, chatování, instalování, nainstalování, přeinstalování, znovuinstalování, doinstalování,

odinstalování, uploadování, skenování, naskenování, proskenování, spamování, upgradování, zavírování, odvírování;

z -n-ového, -t-ového a -l-ového přičestí souborem koncovek deklinačního typu

MLADÝ: cracknutý, formátovaný, zformátovaný, instalovaný, nainstalovaný, nenainstalovaný, přeinstalovaný, předinstalovaný, odinstalováváný, uploadovaný, skenovaný, naskenovaný, upgradovaný, upgradlý, neupgradlý, updatovaný, zavírováný;

z přechodníku pro současnost souborem koncovek deklinačního typu JARNÍ : bootující, skenující, chatující;

obecně ze slovesa souborem koncovek deklinačního typu HRAD: proklik;

kompozice:

vlastní determinativum: dvojklik;

juxtapoziční determinativa: videoformát, kinoformát, multichat, videochat, videochatovat, videosever, fotosoftware, videospam;

univerbizace: instalačka, flashovka, flashka;

4.2 Základní syntéza: nejčastější slootovorné procesy a prostředky

Pro svou bakalářskou práci jsem si v úvodu stanovila za cíl zjistit na excerptovaném materiálu míru a způsoby slootovorných adaptací zvolených anglicismů na materiálu odborné IT slovní zásoby. Hlavním výstupem práce jsou tedy především samotná slootovorná paradigmatata zachycená v tabulkách v kapitole 3 a následně shrnutí uvedené zde.

Ve shrnutí se potvrzuje **široká produktivita sufixu -ov(ý) pro desubstantivní odvozování adjektiv**. Při deverbativních slootovorných procesech se jako nejfrekventovanější ukazuje **konverze z přičestí, kdy vznikají dějová substantiva a tvrdá adjektiva**. Adjektiva jsou vůbec nejčastějším produktem slootovorných adaptací. Dále jsou tvořena také desubstantivní sufixací formanty -n(í), -sk(ý), -ův, deverbativní konverzí z přechodníku pro současnost (př. chatující) a deverbativní sufixací formanty -c(í) a -teln(ý).

Je třeba zdůraznit, že z výzkumu vysvítá **konverze**, přesněji deverbativní konverze, jako v současnosti nejproduktivnější způsob tvoření slov v češtině.

Nejčastějším produktem slootovorných adaptací jsou tedy adjektiva a dějová substantiva. **Prostřednictvím prefixace pak vzniká i velké množství verb**. Prefixy jsou různorodé. Některé slouží především k vyjádření perfektivizace: na- (naskenovat, nainstalovat, nabootovat, ...), o- (oskenovat), z- (zformátovat) a za- (zavírovat). Jiné vlastním způsobem modifikují význam: ne-, od-, pře-, pro-, do-, před-, po-, roz-, u- a počítám sem i původem cizí, ale silně zdomácnělý prefix re- (u dějového subst. znovuinstalování se objevila i jeho česká varianta, verbum znovuinstalovat se nevyskytlo, ale bylo by případně řazeno již do procesu kompozice).

4.3 Morfologická adapace, především slovesná

U verb je žádoucí sledovat více i jejich primární – morfologickou adaptaci. Uplatňují se zde verbální kmenotvorné přípony -ova(t), -a(t) a -nou(t). Přípona -ova(t) potvrzuje svou největší produktivnost, kterou zmiňují zpracovávané dílčí studie i MČ 1. Svobodová (1999) píše, že *ze zkoumaného materiálu vyplývá, že všechny spisovné tvary odvozených* (pozn. autora: v této práci vycházím z předpokladu, že vznik sloves probíhá procesem konverze) *sloves jsou bez výjimky tvořeny kmenotvorným verbálním formantem -ova-,... (...) Výjimku při tvoření verbálních derivací představují některé, většinou hovorové, varianty sloves odvozené kmenotvornou příponou -nou-, (...), nebo -i-,... A Rusínová píše, že jako konverzní (i sufixační) prostředky slouží kmenotvorné přípony, a to pouze domácí: -ova-t, daleko méně často -i-t nebo -a-t...*

V případě přípony -ova(t) tedy patrně nenastává při popisu žádný problém. Příponu -a(t) jmenuje Rusínová jako méně častou, což se také s mojí prací shoduje. Přípona -i(t), kterou jako méně častou uvádí obě autorky, se v mých zdrojích neobjevila. Je to tedy dáno povahou a šířkou jazykového materiálu. Materiál obou autorek byl přinejmenším tematicky širší než můj. Zároveň se však ukazuje, že ani ten jejich nebyl spolehlivý. Zvláště úsudek Svobodové, že *všechny spisovné tvary jsou bez výjimky tvořeny formantem -ova-* je nedůkladný. V souvislosti s materiálem relativně i velmi čerstvých výpůjček nelze vlastně vůbec hovořit o spisovnosti, neboť se není možné opřít o žádnou kodifikační příručku. V mých materiálech se slovesa s příponou -nou(t) vyskytovala i v nejformálněji stavěném časopise chip.cz (kliknout, cracknout, hacknout). V některých případech může tato přípona suplovat perfektivizační funkci, kterou mívají u přejatých verb častěji prefixy (formátovat – zformátovat, klikat – kliknout), vždycky však vyjadřuje jednorázovost děje. Rusínová příponu -nou(t) dokonce vůbec neuvádí, ačkoli ani zjevně nevychází z žádného konkrétního omezeného jazykového materiálu.

Specifickou formou pak je verbum odvozené slovtvorně-gramatickým sufixem -v-a(t), jehož připojením se sloveso zařazuje do 5. konjugační třídy. Tento sufix vyjadřuje časté opakování daného děje, kategorii Aktionsartu: -klikávat a -instalovávat (vždy ještě s nějakým prefixem).

K tématu morfologické adaptaci substantiv mohu vyzdvihnout především **výrazně vyšší výskyty nesklonných variant u jmen končících na tzv. němém -e**: software, hardware, upgrade, update. Do určité míry lze sledovat, že nesklonná varianta bývá kompenzována náležitým tvarem shodného přívlastku, nelze ovšem potvrdit, že by to bylo pravidlem (viz i příkladové kontexty uvedené v odpovídajících kapitolkách). Zajímavostí je pět výskytů nesklonné varianty substantiva server na www.supersvet.cz. Není jasné, čím je volba takové možnosti v případě tohoto jména motivována.

4.4 Přítomnost verba v slovtvorném paradigmatu

Již z předcházejícího shrnujícího rozboru je patrné, že verbum je gramaticky složitou záležitostí, což patrně vyplývá ze složitosti a komplexnosti dějů obecně v mimojazykové realitě. Verbum zde poskytuje již při primární morfologické adaptaci několik možností, je velmi produktivní v procesu prefixace (fundující i fundované) a konverze (jako slovo fundující). Deverbativní adjektiva a substantiva tvoří nejobsáhlejší soubor slovtvorných adaptací v této práci. Navíc verbum ze své podstaty vždy okamžitě vyžaduje provést morfologickou adaptaci a vzhledem k povaze této adaptace – prostřednictvím přidání kmenotvorné přípony, tedy „většího pevného komponentu“²⁵ – se již v této úrovni silně začleňuje do gramatického systému češtiny.

Pokud je tedy ve slovtvorném paradigmatu určité přejímky přítomno i verbum, je vysoce pravděpodobné, že toto paradigma bude dosti široké. Pokud se jeho šířka neuplatnila konkrétně ve zde excerpovaných zdrojích, pak uživatel alespoň cítí další potenciál jeho rozvinutí, možnost využití dalších prefixů ať už u verba samotného, nebo u produktů jeho konverze, případně potenciál dalšího uplatnění konverze či sufixace... Především adaptovaná verba **bootovat, klikat, kliknout, formátovat, instalovat, skenovat** kolem sebe vytváří široký slovtvorný svazek, jehož členové sami dále slouží jako fundující slova a ani v ostatních případech **není vůbec na překážku, jde-li o slova** derivovaná nebo konvertovaná **z přejímek velmi čerstvých, bez grafické adaptace a s nepříliš rozvinutým užíváním mimo úzký odborný okruh IT** (cracknout, bootovat, hacknout).

4.5 Procesy kompozice a univerbizace

Přítomnost přímých produktů **kompozice** je v mých zdrojích jen sporadická a představuje poměrně nejednoznačnou oblast. Problém se týká zařazení konkrétního kompozita buď jako přímé přejímky, nebo již jako produktu české kompozice. Většina kompozit se skládala z obou cizích komponentů, jako produkt české kompozice jsem zařazovala ta, jejichž druhý člen (druhý k prvnímu členu excerpované přejímky) má v češtině již výrazněji zdomácnělý charakter a účastní se procesu kompozice i v kombinaci s domácími slovy. Nejsou sem zařazeny výrazy znovuinstalování, samoinstalační, celoformátový, plnoformátový, víceformátový a multiformátový, protože jsou pojímány jako produkty konverze či sufixace kompozitních verb a substantiv, které se samy ve zdrojových textech nevyskytly.

Slovtvorný proces **univerbizace** zde v zásadě potvrzuje svou spíše slangovou povahu, neboť jeho produkty se vyskytly pouze ve zdroji www.ovsem.net (viz charakteristika zdrojů v kap. 3.1).

---

²⁵ Myslím to tak, že při morfologické adaptaci substantiv, zůstává TZ slova stále plně anglický (pokud nepředpokládám grafickou adaptaci) a přijímá pouze proměnlivé koncovky. Verbum ale při adaptaci přijímá český morfém („větší pevný komponent“) do TZ a proměnlivé koncovky jsou „ještě navíc“. Slovo se tedy více počeštuje.

4.6 Grafické adaptace a slovo závěrem

Odborná slovní zásoba oboru informačních technologií tedy představuje jakousi hybridní jazykovou oblast, v níž výrazný podíl lexémů tvoří přejímky z angličtiny, ale poměrně pevně ukotvené v gramatickém systému češtiny morfologickými a slovtvornými adaptacemi. Ke grafickým adaptacím bývá přistupováno jen sporadicky, především se jedná o slova click → klik a scan → sken. Je třeba poznamenat, že obě slova patří k těm silněji ukotveným v systému češtiny (obě jsou hodně frekventovaná i mimo odbornou oblast IT, zvláště klik (klikat, kliknout,...), a sken (skenování) byl znám již dříve ve svém medicínském významu). Sporadické grafické adaptace tedy mohou být způsobovány jak odbornou povahou výrazů, tak čerstvostí jejich přejetí. Toto „grafické neadaptování“ však spíše nemá vliv na míru slovtvorných adaptací slov (především slov. boot).

Práce přináší jen omezený zpracovaný materiál. Domnívám se, že by mohlo být zajímavé pokračovat v linii takové jazykové excerpce směrem k vytvoření slovníku zpracovávajícího přejatou IT slovní zásobu. Snad s jistou tendencí ke kodifikaci, ale spíše k vytvoření pomůcky pro laiky a pro demonstraci velmi zajímavé hybridní jazykové oblasti češtiny.

Summary

The objective of the present thesis is to describe the present-day status of word-formation adapting English loanwords in Czech (common nouns). The thesis presents a sample of 20 loanwords from English including their word-formation paradigms, as they occurred in their respective sources. It focuses on loanwords used in the field of information technology, which can be considered a quintessential example of the strong influence of English on other contemporary languages including Czech. The first part of the thesis deals with the formal principles of Czech word formation and with general rules related to formal adaptation of loanwords in Czech. The subsequent classification and analysis of the samples results draws on these theoretical data.

Based on an overview of the word formation processes employed, the thesis seeks to determine some of the regularities in the adaptation of the studied samples. These regularities include e.g. a higher frequency of indeclinable noun forms ending in mute -e. In terms of word formation, it was discovered that the presence of a verb in the word-formation paradigm has an influence on the extent of the paradigm.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Kadlecová Anna

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Slovtvorné adaptace anglicismů v odborné IT slovní zásobě

Počet znaků: 124 133 (včetně mezer)

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 12

Klíčová slova: slovtvorba; slovtvorné procesy a prostředky; přejímání apelativ; anglicismy; adaptace grafická, morfologická a slovtvorná

Stručná charakteristika diplomové práce: Práce se zaměřuje na zachycení a popis současného stavu adaptací anglicismů ve slovní zásobě oboru informačních technologií v češtině. Jejím primárním zájmem jsou adaptace slovtvorné. V úvodní části se nejprve zabývá teoretickou charakteristikou českého slovtvorného systému, obecnými zákonitostmi adaptace přejímaných slov v češtině a stručnou jazykovou charakteristikou odborné IT slovní zásoby. Ve druhé části pak na pozadí grafické i morfologické adaptace vybraných 20 anglických přejímek sleduje jejich slovtvorná paradigmata, jak se vyskytovala v konkrétních zvolených zdrojích. Na základě výsledků této exerce se autorka pokouší o syntézu některých zákonitostí sledovaných adaptací.

Literatura a zdroje

Zdroje (přístupy v období listopad 2008 až duben 2010):

www.supersvet.cz

www.ovsem.net

www.chip.cz

Internetové slovníky (přístupy v období 29. 3.–16. 4. 2010):

www.slovník.cz

www.online-slovník.cz

slovník.seznam.cz

slovník.nettown.cz

Literatura:

1. Kol. autorů: *Mluvnice češtiny 1*. Vyd. 1., Praha 1986.
2. Dokulil, Miloš: *Tvoření slov v češtině 1 – Teorie odvozování slov*. 1. vyd., Praha 1962.
3. Bednaříková, Božena: *Slovo a jeho konverze*. 1. vyd., Olomouc 2008.
4. Blatná, Renata: K procesu přejímání slov. In Hladká, Z.; Karlík, P. (ed.): *Čeština – univerzália a specifika 2*. Brno 2000.
5. Schmiedtová, Věra: Adaptace některých typů nově přejatých slov, převážně anglicismů, v současné češtině. In Bláhová, E. (ed.): *Česká slavistika 1993*. Praha 1993.
6. Rejzek, Jiří: K formální adaptaci anglicismů. *Naše řeč* č. 1, 1993.
7. Rusínová, Zdenka: Slovtvorná adaptace přejatých slov a její povaha. In *Čeština doma a ve světě* č. 4, 2002.
8. Svobodová, Diana: Derivované anglicismy v české slovní zásobě. In *Sborník prací FF OU Jazykověda, linguistica 3 179/1999*. Ostrava 1999.
9. Svobodová, Diana: Anglicismy v českých slanzích. In Hladká, Z.; Karlík, P. (ed.): *Čeština – univerzália a specifika 3*. Brno 2001.
10. Těšitelová, Marie: O přejatých slovech v češtině z hlediska kvantitativního. *Slovo a slovesnost* č. 2, 1990.
11. Koblížek, Vladimír: Čeština a výpočetní technika. In *Spisovná čeština a jazyková kultura*. FF UK, Praha 1995.
12. Fronek, Josef: *Velký anglicko-český slovník*. Brno 2006.

Seznam zkratek

IT – informačně-technologický

MČ 1 – Mluvnice češtiny 1

SZ – slovotvorný základ

SF – slovotvorný formant

TZ – tvarotvorný základ

TF – tvarotvorný formant

subst. – substantivum

verb. – verbum

adj. – adjektivum

nom. – nominativ

akuz. – akuzativ